

OROL.

Časopis pre zábavu a poučenie.

Zodpovedný redaktor **Ján Kalinčák**. Riadny spolupracovník **Andrej Sytniansky**.
V Turč. Sv. Martine, 15. novembra 1870.

O b l o h a.

ako ten sklep lazurový,
Čo sa svetom rozopína,
Lúba východ, mre v západe:
Taká slovanská rodina.

Zore jej — tá zlatá spona,
Je čistota mravu, viery,
Reč a jeden cieľ svetový
I láska k jednej materi.

Hviezdy jej sú geniovia,
Čo sa dávno svetu skveli;
A bliskavá mliečna cesta
Tí, čo za rod svoj trpeli.

Sluko slávy a osvety
Hneď jej vzide, hneď zapadá;
Hneď ju zastre noci závoj,
Hneď jej svieti žiar dňa mladá.

Ale, bratia! k tej oblohe
Orličieho treba letu,
Čo sa vznesie nad oblaky
A chlebárstvo nehá svetu.

Pravda, že nám ju hanobne
Podkopujú dávne letá;
No beda, ak sa s praskotom
Dolu zvalí na šír sveta!

V páde svojom veľikánskom
Sebä i ľudstvo ztroskotá,
Zahalia sa mrakom svety
A koniec bude života.

Nuž ale obloha stojí
V sláve svojej rozostretá;
Základy jej Boh položil
Do pokonného dňa sveta.

Preto pozor, deti zrady!
Trpelivé puknú struny;
Mračná posháňa obloha,
Blesk zablisne, hrom zaduní!

Ján Alex. Fábry.

O r a v a.

Poveš od Jána Kalinčáka.

(Pokračovanie.)

IX.

Čo plukovník Julius Michna prisľúbil, to i splnil: Eleka Kubíniho odoslal v sprievode vojska na druhý deň do Veľkej, sám on o dva, tri dni odišiel do Viedne; Kazimír zostal so sluhom asi týdeň uväznený, bo páni ani jemu ani sluhovi nedôverovali, ponevadž ich šaty tak dôkladne srovnávaly sa s tými, ktoré boly opísané v oznamoch úradných, že sa najmenej pochybovať nemohlo o tom, že práve oni sú tam udané osoby. I predvolávali jich, vyslúchávali jich, a na ostatok ich len predsa prepustil museli.

Nateraz sú ale pre nás najvýznamnejšími osobnosťami Ladislav a Žofia. Týmto síce Schottenbergové certifikáty vystavené boly, ale prvšiemu sa to predsa divným zdalo, že jich Michna sám osobne o pol noci zbudil, sám im dvercia zo strany zámku ležiace otváral a jich napomínal, aby sa hladeli s najväčšou ostražitosťou do Oravy dostať, bo vraj po cestách nie len vojaci, ale i súkromí, Šporkovi oddaní a od neho zakúpení ľudia nad pocestnými stráž vedú, a že nad týmto ani on, ani Schottenberg vlády nemá. — Zhrozili sa teda oba nad výpoveďou

touto, ale čo mali robiť? Jich odchod nariadil Elek Kubíni, a tak, či cheeli či necheeli, museli radu dobrosrdečného priateľa, Michny, prijať, a pobočnými cestami, hoc boli veľmi ustati, ďalej sa do Oravy ubierať. Michna pri rozchode pritisol Žofiu k srdcu svojmu, pohliadal ju po vlasoch i po lícach, i bozkal ju na čelo, i na tvár z oboch strán i na ústa, a vypovedal: „dieťa moje choď, choď nech ta pán Boh požehnáva a opatruje!“ A pri tom položil ruku na jej hlavu i požehnal ju, pri čom Žofia zpozorovala, že z očí Michnových dve slzy na jej tvár odkvaply, a tak horúce boly, že nevedela, či boly rozpomienkou na jej matku zohriate, a či sa vylialy z oka tvrdého vojaka, ktorý by mal byť bezcitný, a teraz snad len zo sústrastí nad jej položením zaslzil.

Biedno dieťa!

Ale predsa nie celkom biedno. Ladislav ho sprevádzal po tmavej noci, držal ruku jeho vo svojej, a napínal zrak svoj, i čím najostrážitejšie pozoroval, aby sa nôžka dievčata na ostrom kamení, na pichlavom vôsti, na rozrastlých kriakoch neurazila. A keď tu i tu cez potoky bídzt prišlo, vzal dievča na

ruky svoje, kázal mu aby sa rukama okolo krku jeho obvinulo; a potom ho prenášal z jednej strany na druhú. A keď zase v noci pod holým nebom prenocovať museli, tu zosňal Ladislav zo seba mentiečku a prikryl ňou dievčatko, žeby neprechladlo, i sedel sám zbavený šaty svojej a načúvajúc či z dakadial nebezpečenstvo nehrozí.

Také okamyhy sú vždy i pre šuhaja, i pre dievčinu nebezpečné.

Nebezpečenstvo také ale stojí za tri svety a za celé žitie.

Keď Ladislav prenášal Žofiu cez potoky, tu dievča chtiac nechtiac muselo skloniť hlavu svoju na šiju šuhaja, a keď jej dych ovanul tvár jeho, tu v ňom sa zatriaslo mladistvé srdce tak, že stotisíkrát viacej mužnosti, jako pred tým, v sebe cítilo, a noha tak pevným a istým krokom kráčala, žeby to nikto ani uveriť nemohol. Keď zas v noci dievča mentiečkou prikryval a pri ňom starostlivo sedával, aby mu ani ten najmenší závan jvetríčka zaškodiť nemohol, i ohliadal sa, či mentiečka je v dobrom poriadku: tu chcej nechcej sklonil sa k jeho tvári, a ovanutý jeho dychom nemohol sa zdržať, hoc i len bojazlive a ostýchave, aby nepobozkal mu jeho pery.

Ladislav pri tom nemyslel nič, nechcel nič, ale nemohol odolať sám sebe; duša jeho ale sa zatriasla, keď bozk jeho bol opakovaný.

— Nevedel čo sa mu stalo.

Či Žofia to zo sna urobila, či preto, že sú to pery jedinej jej terajšej zástity, jej jediného súdruha a ochranca, keď ju celý svet zanechal a či hádam dač iného pri tom zacítila, nevieme; ale isté je, že keď sa rozbiežďovať začalo, Ladislav len trasavým hlasom družku svoju oslovil, aby ho ďalej nasledovala, a devica mu ani za celý svet do očí nepohliadla, a len tak išla, jako by sa jej nechcelo, a súdruh jej zas bol rád, že mohol tolko a toľkoráz odpočinuť a oddychnuť si sám jediný v blízkosti dievčata, za ktorým sa mu duša zatriasť začínala.

Snívali obidvaja pri tom, a sen ich bol za dna bieleho, s otvorenými očami, pri úplnom povedomí v sebe, a jednoho o druhom.

Ach deti moje! jako že vám dobre bolo, hoc nad hlavami vašimi už nejedna búrka preletela, hoc ste boli i teraz nebezpečenstvám vystavené, hoc vám hádam ešte i väčšie nastávaly! — Dobre ste teda mali, keď ste si cestu neukracovali, ale ste tak poľno kráčaly ďalej, že sa cesta vaša predlžovala až na najkrajnejšiu možnosť.

Ale predsa každej pesničke býva koniec, tak i púti Ladislavovej so Žofiou. Prišli teda na ostatok bez každej priekory do Kubína, ale tak zdanlivo chladne jeden oproti druhému, jako by sa nikdy neboli videli.

Zlé svedomie obyčajne trápi človeka, ale podobné tomuto je spolu i okamyh ten, v ktorom sa duša mladocha duši dievčiny prvýraz odkryje hoc i spôsobom takým, že ani jedna ani druhá strana nevie čo sa stalo, a jako sa to stalo. A predsa sa stalo medzi Ladislavom a Žofiou. —

Pani Eleková, hoc už asi šesťdesiat ročná, viac lebo menej, privítala Žofiu, hoc i neznala jako táto vyrástla a jako sa teraz od osúdného krštenia zmenila a krásnou pannou sa stala, hádam útlejšie, hádam vrúcejšie a srdečnejšie, jako to kedy bola pri synovi svojom, Lajošovi, a jeho dieťkach urobila. Skrižovala ruky na prsá, odstúpila od Žofii dva tri kroky, pozerala na ňu okom rozžiareným a o dve tri minuty vypovedala: „pekna bola tvoja mať, ale triráz peknejšia si ty. Však je pravda, Lacko?“

Ale Lacko neodpovedal ani slova.

„Nuž čože tak mlčíš?“ opýta sa horlive Elečka, „si mne ty za šuhaja, keď nevieš slova preniesť za družku púti svojej, ktorú si sprevádzal sám bez každej pomoci, bez každého spolusprievodníka až sem do Kubína. Povedz teda Žofka ty: prečo Lacko nič nehovorí.“

Avšak jako Lacko, tak i Žofia nehovorila nič.

Tu sa vicešpánke oko zaligotalo, úsmech sa jej zjavil na lícach až na ostatok jemným dobrým hlasom vypovedala: „aha! už teraz vidím kolko bilo! dobre je tak, deti moje, nech vás pán Boh požehnáva. Ale mi povedzte čo sa s mužom mojím stalo?“

A tu Ladislav začal tak výrečne hovoriť, tak podrobne všetko udávať i o Žofii i o Elekovi, že sa starká vicešpánka z jednej

strany nad horlivosťou vypravovateľa usmechúvať musela, z druhej strany zas si vzpomnela na časy, kde Michna u nich býval, i bola rada, že ľudia i po tak mnohých rokoch nezabúdajú na dobrotu pohostinnosti a preukázaného priateľstva. Bola ale najväčšmi rada uslyšiť, jak sa Michna o bezpečnosť jej muža postaral, a keď si pomyslela na dávne časy kde Michna v jej dome býval: tu srdce jej prenikol pocit čudesný, ktorý jej pošeptával slová hádam v biblii samej naznačené: „púšťaj chlieb svoj po vode, a po nečase zase k tebe príjde.“

No ale nebolo ani možno, žeby na muža svojho nebola vzpomnela. Starostlivá jej duša o miláčka mladosti svojej, o pýchu žitia svojho celého, Eleka, obrátila sa teraz práve k tomu, na ktorého v prvom rozčúlení sídevsia sa s mladými prišliými ľuďmi bola skoro zabudla.

Musel zase z novu rozprávať Ladislav o tom, čo sa stalo v Hrádku, a čo mu bolo sverené od samého viceispána. A keď to počula žena viceispánova, vypovedala pevným hlasom: „tak dobre dietky! budeme očakávať každé nebezpečenstvo, budeme očakávať môjho Eleka, a keď príjde, nech on rieši všetkých nás budúcnosť, bo je on muž spravodlivý, a čo on povie má byť zákonom pre nás. Ale teraz dietky moje, ty Lacko a ty Žofka podajte si ruky, a nehladte jeden na druhého, jako by ste sa nikdy neboli videli; keď príjde váš strýc a ujec spolu domov, nech on potom rozhodne nad vámi.“ — Ona bola Mešková, sestra otca Ladislavového. —

I podali si obidva ruky a možno že si jich stisli, osmelení súc slovami viceispánkinými hádam vrucenejšie, jako by to boli ináčej urobili. — —

Ale v dome Elekovom nebolo viacej tej živosti, tej útlej rodinnej veselosti, jako to pred tým vždy bývalo. Viceispánka myslela ustavične na svojho muža; Lajoš bol obsypáný hrbou detí a tak sa stal gazdom nestarajúcim sa tak veľmi o verejnú záležitosť krajiny, jako to otec jeho až pri svojich šedinách robieval, a síce na tolko, že ho ani šťastie ani nešťastie zroniť nemohlo pri starostlivosti o veci, za ktoré sa nezaujímajú jednoduchý človek; Ladislav zas a Žofia neďbali mnoho na beh sveta, jeho márnosti,

na jeho skvelé a daromné snahy, a žili pre seba nemysliac na nič, necítac nič len sami o sebe a pre seba. Čo jim byly nebezpečenstvá? čo jim byly všetky, hoc i dôležité záujmy krajiny?! — nič.

Oni snili sny mladosti, jich srdce bilo jedno za druhé a boli šťastliví, keď tu i tu jich prekvapivšia viceispánka sa usmievala a ani slova neprehovoriac ich samých zanechávala.

Ale radosť a rozkoš táto netrvala dlho.

Generál Špork prišiel do Oravy a začal podľa starého spôsobu svojho tu hospodáriť, bo bol tu i ten najnevinejší človek podozrivým. Špork dal celý majetok Jonáša Revického obsadiť, on dal čo viac i na Kubíne vyzvedovať sa o Elekovi, ale počujúc a zvediac sa že ho nikde v Orave niet, ustúpil od ďalších krokov proti familii Kubínich.

Bolo to ale raz v noci na Hornom Kubíne, keď na oblokoch viceispánkiných dačosi zaklepal. Utrápená a o svojho muža veľmi starostlivá pani otvorila okno, a tu vskočil dnu muž neznámy, ktorý objal ju, pritisol k srdcu svojmu, a skoro by bol veľkého harasu v dome narobil, keby priam v tom okamihu nebola dnu so svetlom vnišla Žofia.

Bol to Elek Kubíni cez Poľsku domov prišlý, a žena jeho zavisla na ústach jeho, i triasla sa, i usmievala sa ani nevediac, že sa i v starobe opakovať môžu pocity prvej lásky, prvého zatrasenia sa srdca keď sa jedno druhému otvára.

To sa stáva obyčajne v dobách nebezpečia. —

A Žofia stála tu jako zkamenelá. Položila sviečku na stôl, klakla na kolená pred starými, a bozkávala ruky Elekove, až sa zobudil zo snenia svojho venovaného okamihu sídetia sa s milovanou ženou svojou.

„I tys' tu,“ preriekol Elek, „dieťa moje? Dobre je to! Ale beda tebe! Nastávajú nám doby zlé, a tys' tak mladé, tak útle že škoda teba, a škoda tvojich mladých časov! — No ale koniec všetkým pletkám! „Žena moja!“ prerече ďalej dôrazne Elek „čo robí Lacko Meško?“

„Priviedol šťastlive Žofiu do Oravy, a teraz sa kochá so svojim otcem.“

„Tak sa svedčí na poctivé dieťa; ale čo je to?“ pretrhnúc sa v reči vypovie Elek

„skoro by som bol na nášho Lajoša zabudol. Jako sa ten máva?“

„Je omrzlý, vadí sa so ženou a žiadno z detí mu nemôže byť po vôli, jako obyčajne,“ odpovie viceispánka.

„No dieťa moje, žena moja drahá! pošli teraz i pre jedného, i pre druhého, ale hneď, bo ešte tejto noci sa dohovoriť musíme čo teraz začínať, keď v Kubíne viacej bezpečnosti niet. Musíme len na Michnu čakať, on je človek spoľahlivý a urobí to iste čo prisľúbil. On mi i to povedal pri rozlúčke, že Špork na Oravu tiahne, ktorý o ľudských pocitoch vraj nič nevie, a hrozbu svoju po sobáši Štefana Revického s Elenou iste vyplní ak nás do ruky dostane. Musíme sa teda hneď o bezpečnosť postarať.“ —

Po malej chvíli prišiel i Lajoš i Lacko so svojim starkým otcom; vypytovali sa Eleka jako sa má, jako sa mu vodilo i hladkali mu ruky i objímali ho, i tešili sa, že šťastlive prišiel.

Ale Elek vypovedal prisrne: „rád som, že som sa s vámi sišiel, rád som, že vás vidím, ale teraz času niet k ďalším rodiným rozhovorom. Čujte: pokiaľ zajtrá slnce za oravskými horami zajde, žiadneho tu z nás viac byť nesmie, a všetci sa odstehovať musíme na zámok.“

A tu starý Meško vypovedal: „lutujem ta síce švagre, ale ja s tebou nepôjdem, a nepôjdem, pokiaľ môj Lacko so Žofijou so-

sobášený nebude, bo jako vidím ty sám si príčinou jejich bližšej známosti, a ja ani na krok neodstúpim, len preto aby pri tom ešte väčšie nešťastie nepovstalo, jako pri Štefanovi Revickom a našej Elene.“

„Nuž dobre švagre“ odvetí Elek, „keď viacej nič nemáš len to, to sa ti k vôli stane, ale svadbu jich budeme slaviť na Zámku. Kňaz Zima, čo sa teraz Zimáni menuje, musí ísť s námi, bo sú jeho dni žitia práve tak spočítané, jako naše: ja podpíšem dispensáciu a on ich tam sobáša. — A teraz pán švager, jako i ty Lacko a Lajoš soberte všetku živnosť čo máte doma, a odošlite ju na Zámok, soberte vaše familie a jdite ta, i rozpošlite, ale ešte tej noci, poslov po celej stolici po zemanských dvoroch, aby sa každý zeman s celou živnosťou svojou na Zámku ustanovil.“

„No ale ja nepôjdem“ odpovie starý Meško.

„Keď nepôjdeš, tak nech ti je Boh milostivý! Vy ale mladí a mladší ľudia poslušnite rozkaz môj, bo ešte raz hovorim: pokiaľ zajtrá nad vrchmi oravskými slnce zajde, máte byť všetci i s rodinami i s celou živnosťou svojou na Zámku. Keď sa to švagrovi Meškovi nepáči, nech si zostane s pomocou Božou doma, ale nech nikdy nehovorí, že mu Elek Kubíni zle radil.“

(Pokračovanie nasleduje.)

Víno a bozk.

Podľa Hafis-a. *)

Milenc môže byť nsmelým,
Nsmelosť jeho zmizne
S prvou hubinkou. —

Pijúci tiež môže byť striezvym
A striezvosť jeho zmizne
Pri zlatom vínu.

Lež kto nectil víno, bozk z mladi
Tomu neskorý pocit
To nenahradí!

Panán.

*) O Hafisovi „slovník náučný“ d. III. str. 572. nasledovne píše: *Hafis*, *Sems-ed-din-Mohammed*, tiež *Zijān-ul-Čhaib*, t. j. posvätný jazyk řečený, slavný básnik perský, nar. v Širasu na počátku XIV stoloťi, studoval theologii a práva. Jsa výborný znalec koranu, nepřijal pozvání sultana Bagdadskeho ke dvoru jeho, žil v dobrovolné chudobě co derviš ve vlasti

M i l e j.

Podľa Hafis-a.

Ó deva zlatá! tvoja blažiaci tvár
Je divotvornejšia ako slnka žiar,
Lebo plameň slnka mňa nerozpáli
Keď mu nočný oblak jasnosť zahalí,
Až keď sa ukáže v celej skvelosti:
Potom oheň vzbudí v mojej zemskejši.

Tebä zbožná ani netreba mi spatriť,
Už nevolky musím ohňom sa rozvatríť;
Len keď raz na teba duša si spomene:
Tedy horia v srdci už večné plamene.

Ja horím za teba lež ty vždycky chladneš,
Sama si tichá a tichosť moju kradneš.
Pocíť ten oheň čo sama rozvatruješ,
Buď sama tak šťastná jak mňa pošťastňuješ!

Panán.

Tajná láska.

Chcešli mi srdce darovať
Urob to pokradme
Aby naše milovanie
Bolo ľuďom tajné!

Buď vždy tichá a nehovor
O našom milovaní;
Stretneme-li sa — vždy chladne
Pred cudzíma očami.

Jestli by sa ta kto spýtal,
Či ma líbiš, rada máš?
Tedy ústami prav: že nie,
Bars srdcom „hej“ povedáš.

Láska nechať je zamknutá
Naša vždy medzi nama,
Aby nik nevedel o nej
Iba ja a ty sama.

A teraz spravím ten výrok:
Budemť verný vždy milá,
Bo spanilá tvoja krása
Dušu mi okúzliła.

Zostaň tiež vždy mojou milou
Keď to viem mám na tom dost:
Ja zostanem tvojim verným
Až nezhnije moja kosť.

Panán.

a † v Širagu 1389. V písních svých slavil slovy ohnivými zvláště lásku, víno a rozkoš vůbec. Po smrti jeho nechtěli mu někteří poctivého pohřbu popřáti, že prý o koranu a o náboženství neuctivě mluvil a psal; přátelé jeho však vyvrátili výčítku tuto, pravíce, že mají slova *H*-ova smysl jinotajný. K hrobu jeho posud pobožní mahomedáni čestně putují. Ukázky z básní *H*-ových vyd. W. Jones a Rewuski: Spec. poej. perš. (ve Vidni 1771); *Peršian lyrics* etc. (Lond. 1800). *H*-uv *Divan* v orientu často vydaný (též od Brockhausa sv. 1. v Lipsku 1854) přeložil do němčiny Hammer (2. sv., Tüb. 1813—15.)

My z našej stránky, čítajúc i ďalšie nákrepy života a pôsoblosti Hafisovej poznali sme, že to bol šulmáster, ktorý sa dal v svojich starých dňoch na nepriam rovné chodníčky, a síce že nám pri čítaní básní jeho vždy starý Anakreon na um prišiel, jakoby boli bývali starí kamaráti. Že starci krásu a vnadu ženskú opevovať môžu je nič nového. Petrarka nikdy svoju Lauru nevidel, a Dante v svojom deviatom roku jedenraz uzrel svoju Beatrice, ktorú potom na staré dni vyhľadával i na nebi i v pekle, odkiaľ potom jeho „*Divina comedia*“ povstala, ktorá je i v dvoch posledných spevoch v Kollárovej Slávy *Dcere napodobená*. — Čo komu do toho že sa Hafis-a na staré dni svet chytil, a že sa na stare kolená oddal marnostiam svetským? — Dajme mu teda pokoj, keď sú len básne jeho dobré. — Pán prekiadateľ by dobre urobil, keby zoslovenčil lepšie nám i tak známe básne Hafisove. — Keď je to len preklad asiatského básnika, nehladáme ani na rým, ani na metrum.

Red.

Dve pištole.

Prostonárodnia činohra od Szigligetiho.

(Dokončenie.)

TRETIE DEJSTVO.

Bobák.

I.

(Hora, les, pastierska chyžka.)

Výjav prvý.

Kamas, Janko.

Kamas. Chlapče, večer bude, sožeň stádo do vedna.

Janko. Zaraz tatko, zaraz. Ale vám čosi poviem.

Kamas. Nuž?

Janko. Hen do toho stromu som bal-tičkou 16 ráz hodil, a len raz som ho chybil.

Kamas. Nehovor.

Janko. Ktorúkoľvek sviňu vám na 40 krokov zrazím.

Kamas. No to!

Janko. A už to inak nemáte. — Ľala veď ktosi k nám ide.

Kamas. Vary Bobákovci (hľadí do dialky.) A veru sú to oni.

Janko. No, či chceme, či nechceme, mu-síme si sriadit' sviňský tanec.

Kamas. A síce na vlastnie útraty. Aby že jich betah páral.

Janko. Ticho tatko, už sú tu.

Výjav druhý.

Bobák, Barnúch, Kýčec, Nalejko, Zbojnáci, Šumoslavín (v sedliackych šatách) a predošli.

Bobák. Pamodaj šťastia! No kmotre tu sme. Hladní sme jako vlci. Vína máme na dostač, lež mäsa ani kúska. Rezko zakol pár sviň.

Kamas. Oj pre pána Bobáka, nie dve, lež i desať vďačne.

Bobák. No, dobrý chlap si, kmotre. Nuž ale nech sa len opováži dakto bantovať teba a tvoje stádo: obstrihám mu uši!

Kamas. A už to je pravda, ja som vo väčšej bezpečnosti tuná, nežli pán fõispán na stoličnom dome. No teda len veselo páni; zabavte sa, kym ja dačo vykuchárim. A ty chlapče na bok! Sožeň stádo, a zraz dve svine z neho. (Kamas odíde so synom.)

Bobák (oprúe sa o plece Šumoslavína, spieva.)

Zapomeň šuhajko

Zapomeň dievčinu,

Nebanuj, nebanuj,

Však dostaneš inú.

Šumosl. (krúti hlavou.)

Bobák. Vary sa ti nepáči. No počkaj, zaspievam ti teda moju pieseň:

Čie sa to ovečky na tom gruni pasú;

To sú Janíkové, čo ho vešať budú.

A keď on už išiel cez to širo pole,

Milá za nim volá: vráť sa srdce moje!

Ako že sa vrátim, keď som dorúbaný;

Čakajú ma kati pod šibenícami.

Výjav tretí.

Papula, Krahulec a traja pandúri za zboj-níkov preoblečení.

Papula. Pamodaj šťastia!

Bobák. Ach ľala! Koho vidín? Janka Papulu! nuž ale si ty nie už v chládku?

Papula. No len si som tuná! — Nuž ale ste nepočuli, ludkovia Boží! že nás z tem-nice vykúrili? Bol oheň u susedov, a pri tej príležitosti odobrali sme sa dajedni od kľučky; ako vidíte, tu hla sme piati.

Bobák. Ako žeby sme to nepočuli? Ba veru vieme o tom, lebo toť hla i kamaráta máme, ktorý pri tej istej príležitosti za lepšie uznal odísť, nežli hasiť, čo ho nepálilo. Však ver kamarát? (Udríe Šumoslavínovi na plece.)

Krahulec. A už takáto spoločnosť sa mi ozaist páči, a jestli i mňa do nej prijat' rá-číte, s radostou vám ruku podám.

Bobák. Prečo nie? (podá mu ruku.) Jano Papula vás odporučil, a s tým dost.

Krahulec (pre seba.) No konečne vás dostanem, oplani!

Kýčér (tajne Barnúchovi.) Kamarát, ja nepoviem nič, ale tieto škerdy sa mi nepáča.

Nalejko. Eh blázon si! Janko Papula jich doviedol.

Kýčér. No veď, poručena pánu Bohu; ale ja sa živiem pánu Bohu prisahám, dnes neidem opiť.

Krahulec (pre seba.) A tu je i náš milý pán Šumoslavín. Znamenitá kompánia!

Papula. Nuž chlapi, teda veselo! Zapime si, zajedzme si, lebo bohuprisám, na tom stoličnom koste by sme dosť skoro už z kože boli vypadali. No chlapi, zaspievajte dajakú skočnú!

(Spev a tanec.)

Frajerôčky styri,
Prečo ste sa bily?
Pre teba suhajko,
Že sme ta lúbily —

a t. d. a t. d. (Všetci tancujúci utiahnu sa do záhumu javišťa, na predku ostane len Bobák a Krahulec — na boku na predku stojí Šumoslavín sám; ostatní v záhume, pijú, štrngajú si, spievajú.)

(Tanec a spev, Bobák tančí s Krahulcom.)

Vykopal reťkev,
Zeme sa netkev,
Ký je to čert za motýka
Čo sa zeme nedotýka.

a t. d., a t. d.

Papula (ukáže na Šumoslavína.) A ten čo tam smúti o samote? Hé, kmotor! nech kôň smúti, dosť veľkú hryntu má; vy sem podte! tu hla je naše potešenie! (Chce k nemu ísť s gulačom.)

Bobák. Papula náš, tomu pokoj daj. Ten nešťastník vlastne ani nepatrí k nám, len sa tu tak potuluje, a ani muche neuškodí. Dobrá, milá to duša! Dajme mu pokoj.

Papula. Ah to je iná.

Šumosl. (pre seba.) „Trp, večne len trp!“ to mi voždy tane na myslí, bez výhľadu na úlevu tohoto hrozného trpenia. Ztratil som domovinu, ztratil rodinu, majetok, meno: a ustavične trpel som. Nuž kedy že už konec vezmú tieto moje utrpenia. Miloval som vrele,

iskrenne, ako nikto na svete, milovaný som bol ako žiadan, a v nešťastí mojom bol som predsa blaženým: teraz i tento posledný kvet môjho života odpadnul, a niet viac potechy pre utrápenú dušu moju. Vysotený som zo spoločnosti ľudskej a živorím tuná z milosrdenstva zbojníkov.

Bobák (sadne si k nemu.) Kamarát! ale zas len smútiť? Ej bohuprisám nemáte rozumu, že so svojím svedomím tak prísny komput robíte. Vravíte kamarát, že ste nevinný, — ja vám to rád uverím; ale práve preto, viete, čobych ja urobil? Opatril bych cestovné lístky pre dve osoby, a hajde, za hory za doľy! Tašiel bych s mojou milou trebas i do Ameriky.

Šumosl. (vzchopí sa.) Chlape! ty hovoríš čosi! A v skutku čobych ja tu ďalej trpeť mal? Pravdu máš! pôjdem! Boh vie čo ma tu ešte za trápenie čaká! Nech chabí trpia; pre baby je trpelivosť, pre smelých skutky. Mám pevné rameno, a odolám kus i proti prúdu plavaf.

Bobák. No la, veď i ja to myslím. Ej pán môj! keby ste vy moju históriu znali! Ej tri sto hrmených! — I ja viem čo je život a čo je svet. (Spieva.)

Bože môj, otče môj!
Však je ten svet zmotaný
Čo vystojí, čo vystojí
Neborák poddaný. a t. d.

Pán môj! otca mi pre pletku zlapali, katovali, zobrákom spravili; brata mi na vojnu vzali, otec biedne zahynul, mati od žiala zomrela. Mal som milú — oj bolo že vám to za dinvča! v siedmych stoličiach jej páru nebolo! a jej krása bola jej i mojim nešťastím. Zaľúbil sa do nej stoličný prísažný, bol dotieravý, ale ona: ani počuť o ňom. Čo vám vyhútal?! dal ma odšikovať za vojaka, a moje Marienča od žiala zahynulo! — A ja? — stal som sa zbojníkom. To hla zo mňa svet zrobil. (Utre si slzy.) Eh to pominulo! čo tam po tom! (Spieva.)

Marienča, Marienča,
Marienčatko moje! a t. d.

Pán môj, aby ste i vy tak nepochodili ako ja, ja vám pomôžem. Dnes je v meste panský tanec, veľiká zábava, že vraj „maška-

rový bál“, a na ten i my pôjdeme. Napíšte vašej milej cedulku, aby i ona ta prišla, o ostatní sa ja už potom postarám. No sem ruku!

Šumosl. (podá mu ruku.) Poručena pánu Bohu! Rob so mnou čo chceš.

Bobák. No poďte, pán môj, nechajme týchto tuná, a opatríme si za včasu, čo nám treba.

Kýčec. } (Vstanú a idú na prostriedok,
Nalejko. } pripájajú si.)

Barnúch (ide za nimi a spieva:)

Chudobný som šuhaj ja,
Po jarmákoch chodím ja
Kone, kravy kradnem ja
Iba tak sa živím ja,
Chudobný som šuhaj ja.

Zbojníci (spievajú:)

A ja som z Oravy debnár a t. d.
(tanec.)

Krahulec. Hou! chlapani; počkajte že kus, máme biedu?

Všetci. Čo za biedu?

Krahulec. Kam že išli ti dvaja?

Kýčec. A tu len na bok dakam; čož vás do nich!

Krahulec. Ale ja chcem vedieť, kam sa deli, kde sú!

Kýčec. Teda tak?

Barnúch. No keďže vy tak Papula — (chytí ho za prsia.) Vy ste zradca.

Papula. Ale ja? ja že zradca?

Kýčec. A čo ste si to pred chvíľou šuškali?

Nalejko. A prečo ste si len raz zapili, keď sme si my i desafráz? He!

Barnúch. Dolu s nimi! Zabi ho! (chytá Krahuleca.)

Krahulec (zahvízdne, pandúri príbehnú.)
Ja som Miklúš Krahulec, stoličný persecutor! Ani muk! — Chlapani, poviaďte jich!

Barnúch. }

Nalejko. } Zrada!

Kýčec. }

Kýčec. No čo som vám povedal? (Pandúri obklopa zbojníkov a poviažu jich.)

Nalejko. Papula! Boh Ťa potresce.

II.

(Holičský krám. Bočné dvere, a strednie vedú na ulicu. Veliká truhla, stól, stoličky.)

Výjav štvrtý.

Nácko (prijde uličnými dvermi, z pod pazuchy vyníma holičské nástroje a pieští jich na stól, podobne i klobúk; je to vetroplach, špatný, strapatý; nosí žlté, nankynové nohavice a šottis špencer.) Princípál nie je doma. (Oblôčkom bočných dvier pozrie do Hugáňovej izby.) Princípálka je doma; do zrkadla hľadí. Hm. (Spieva:)

Prihľad si hlavičku
Ako makovičku,
Moja milá lalija!

Pekná to žena; veľmi pekná žena! — a môj princípál to je vyberaný špatník! má škerdu jako opica; ergo: ja chlapec na mieste, pani princípálka člen slabého pokolenia, est generis foeminiini (skočí pred zrkadlo.) ergo? (strapatí si vlasy.) Nácko! ty si driečny šuhaj! maj nádeju. Nácko! ty znamenitú parthiu urobiť môžeš, t. j. ak pôjde doktorá za teba. Ale prv ležbych sa oženil, musí si ma ešte pani princípálka zamilovať, t. j. ak bude chceť; lebo odkedy pán Zápoľa sem tak veľmi často chodí, odtedy sa pani princípálka veľmi rada fintí a frudí. Mhm; rozumieme. Nasledovne — ach, práve tu ide zas pán Zápoľa. No počkaj! vykonám ti; schovám sa a vylašujem ich, a keď mlasknutie počujem, potom už budem vedieť, čo robíš mám; poviem jej: „princípálka, daj mi pusinku, lebo Ťa zradím.“ To bude hoslom môjho držania sa, a ak mi nedá za ucho, bude mojou. (Vezme klobúk a holičské nástroje, a zaklope na bočné dvere.) Pani princípálka, preč idem. (Skočí do truhly.)

Výjav piaty.

Zápoľa (podnapilý, prijde uličnými dvermi a spieva:)

Ešte som nevypil
Za grajciar pálenky,
Už mi idú nohy
Na terem a lelky.

Nech žije víno! čo starostí ničí! hej,
ničí (spamätá sa.) Ach! neborák Gustáv! (za-

pomnie sa.) Ale laľa, veď je toto Hugáňov krám! ach kam ma moje nohy zaviedly. A Hugáňka teraz iste samotná bude; ale ak jej ešte ani dnes srdce nezmákně: nechám ju! Bohu prisám ju nechám. — No! čo som sa už na ňu natrovil! a ona ma vždy len za nosom vodí. Oh ženy, ženy! (neistým krokom blíži sa bočným dverom, a udrie do nich nosom.) Alászolgája!

Výjav siesty.

Cecilia (vyjde z bočných dver.) Predošlí.

Cecil. Ale, pane Zápola! pre živého pána Boha, čo robíte?

Zápola. Zabil som okno? zaplatím ho, zaplatím ho. No, tu la som zase.

Cecil. Vy ste veľmi milý a dobrý človek, len keby ste menej vína pili.

Zápola (vzdychne.) O kebys vedela, jaký bôl —

Cecil. Prosím, prosím, to dôverné tykanie si zakazujem. Keby to tak dakto počul.

Zápola (so sprostým úsmevom opilca.) Teraz to nikto nepočuje, dušinka. (Chee jej ruku chytiť.)

Cecil. (utiahne ju.) Jaj, i stena máva uši.

Nácko (z truhly.) A menovite truhla! Ešte to nemlasklo!

Cecil. (Zápola ju chce chytiť za ruku, ona vzdaluje sa, on za ňou.) No nie a nie, nedám si ani len ruku chytiť, darmo sa namáhate. (Zápola sa rozbehne.) Skriknem!

Zápola (zastane.) Teda sa ti ani len zblížiť nesmiem.

Cecil. (dupne nohou.) Nie!

Zápola. Teda sa mi ty zblížiš. (Vytiahne z váčkov dve škatulky so šmukom.) Táto krásna refaz! — No čo povieš na to? a táto náramnica! nuž ako sa ti páči?

Cecil. (okradomky hľadí na drahokamy, vzdychne, poškrabe sa za uchom.) Ach, je to krásne!

Zápola (s úsmevom spokojenosti.) Alebo čo? he?

Cecil. (pre seba.) Keď som už tie štoffy na šaty prijala, ak toto tu nechá, ani toto za ním nevyhodím. A potom však je môj muž jeho domovým holičom, nuž a veď ráhhojičom a lekárom zvykli dary dávať.

Zápola. No chceš to, či nie?

Cecil. (sklopí oči.) Ach, pane Zápola, to je primnoho; však vás len môj muž holí.

Zápola. No, no, blázonku! veď som to ja našiel; iste si to ty ztratila. (Položí to na stôl.)

Cecil. Teda to navrátim vlastníkovi, keď sa hlásiť bude. (Vezme a vloží si do váčkov zásterky.)

Zápola. A teraz pištok!

Cecil. No to! hovorím vám, dajte mi pokoj, a idte s Bohom, lebo všetko pani urodzenej zradím.

Zápola. Ale mojej žene? tomu tygrovi? tej hyene? (Spamätá sa.) Oh brat môj! (plače.) Brat môj drahy! (Zlakne sa.) Čo? čo? povedal som dačo? (Trie si čelo.) Však ver nie?

Cecil. Lepšie bude keď spať pôjdete.

Zápola. Čajda! a do bálu?

Cecil. Ja idem. Len by mi už môj Palko prišiel, pôjdem sa na poštu obliekať.

Zápola. I ja tam budem! Veď som len šampaňské pil, to mi dotiaľ vykúri z hlavy. (Spamätá sa.) Vykúri? Oh mňa nič a nič viac nevyhojí!

Výjav siedmy.

Hugáň. Predošlí.

Hugáň. Ah! alászolgája! (Na bok.) A zas len ten Zápola! (Hlasne.) S čím môžem slúžiť?

Zápola (v rozpakoch.) S čím?

Hugáň. Čomu mám ďakovať toto šťastie?

Zápola. Že prečo som tu? Nuž la, holiť som sa prišiel.

Hugáň. Holit? Ale veď som dnes popoludni mal to šťastie pána urodzeného môcť oholiť.

Zápola. Aha, je pravda! veru som zapomenul. No teda dobrú noc! (Preč.)

Hugáň (pre seba.) Ako by toho človeka od jedného času vyčarovali boli; kedy je opitý a kedy blázon.

Cecil. Môj sladký Paluško, teda ja idem na poštu; tam sa budeme obliekať. A či i ty prijdeš na bál?

Hugáň. Nuž perse! alebo nie, hlava ma bolí. (pre seba.) Vyčihám ich. (Na hlas.) Len ty choď sama, Cica, ja doma zostanem.

Cecil. (bozká ho.) Teda dobrú noc, môj sladký Paluško, dobrú noc! (ako chce ísť preč, vníde Bobák a Šumoslavín; klania sa jim, a odíde.)

Výjav ôsmy.

Bobák a Šumoslavin (tento má náličnicu na tvári, tamten v ruke skrytú) Hugáň.

Bobák. Hahaha! bol že to za bozk!

Hugáň (pre sebä.) Kto je to? Na moju pravdu sa bojím! (Veľmi hlasne.) Cica! počuješ, Cica! (Chce ísť.)

Bobák. Pane, tu zostaňte. (Vrhne sa na stolec.) I my sme tuná.

Hugáň (sŕhadáva britvu a t. d.) Aha! rozumiem. (Pre sebä.) Originálny pán to! (Na hlas.) Či môžem slúžiť dávkami novinkami? Či ste počuli, prosím, ako chýrečný Bobák ušiel pandúrom za Hron! Hihibi, jako mlaďoženích!

Bobák. Vracia, že sa zase navrátil.

Hugáň. Horký jeho návrat. Úzko mu tuná už. Tisíc zlatých mu vypísali na hlavu. Hejh! len bych sa ja s nim sišiel!

Bobák. Oholili by ste ho?

Hugáň. Zlupal bych ho.

Bobák. A mali by ste tolko kurázu?

Hugáň. Hm, a kolko; ani lev!

Bobák. No teda vám trochu puls omtám, ak dovolitě —

Hugáň. Vary ste doktor? (utiahne ruku, a chce mu servit okolo krku priviazať.)

Bobák. Čože chceš? vary mi tú bradu chceš zpusťošif. Hejh! takej žne si ty ešte nemal!

Hugáň. Teda vás ráča zuby bolet?

Bobák. Nie; ale zavri hen tie bočnie dvere, a ja zavrem uličnie.

Hugáň. Hospodine! a prečo?

Bobák. Aby nás dakto neprekvapil, lebo ti veľké tajomstvo zdeliť mám.

Hugáň. Ale mne?

Bobák. Ano, vám milý pane.

Hugáň (na bok.) Len ma vary nezabije. Vary je blázon. Ale veď mám v ruke britvu. (Zamkne bočnie dvere.) Krk mu podrežem.

Bobák (zamkne uličné.) Tak, tak. (Zhodi kepeň zo sebä.) To vidíte, že mám dost poriadne nohavice; ale i to vidíte, že nemám vestu, ručník a kabát.

Hugáň (udivený.) To vidím.

Bobák. A i môj kamarát má už otrhaný kabát.

Hugáň. Áno, i veľmi (pre sebä.) Čo? náličnicu na tvári? ha! zle sme.

Bobák. Ten má už náličnicu na tvári, ja toľ v ruke; chceme ísť na bál.

Hugáň. Dobrú zábavu vynšujem.

Bobák (chytí ho za frak.) Táto hába mi znamenite stáť bude, i tá vaša vesta.

Hugáň. Ale i mne dobre stojí.

Bobák. Dolu s ňou!

Hugáň. Ale ja? — ja —

Bobák (vytiahne pištoľ.) Uctive vás prosím.

Hugáň (vypadne mu britva z ruky.) Jaj, beda mi! (Trase sa, chce klaknúť.)

Bobák. Ach neklakajte, neustávajújte sa. Nie som ani oltár ani krásavica.

Hugáň. Prosím, s kym mám šťastie?

Bobák. Šťastie je na mojej strane. Vaše ctené meno?

Hugáň. Hu-Hu-Hugáň.

Bobák. Hu-Hu-Hugáň? No a ja som Bo-Bo-Bobák.

Hugáň (klakne.) Milost! milost!

Bobák (dvihne ho.) Kabát a vestu prosím!

Hugáň. (sa ochotne vyzlieka, silí sa spraviť privetivú a usmievať tvár, a trase sa pri tom.) Oh veľmi vďačne! — s najväčšou radosťou! — A iné nerácite rozkázať?

Bobák. Počul som, že máte ešte jeden modrý frak a novú vestu: požičajte to môjmu kamarátovi.

Hugáň (na bok.) Modrý frak! nová vesta! s Bohom sa majte. (Otvorí dvere.)

Nácko (v (truhle.) Pst!

Hugáň. Jaj!

Bobák (obliekajúc sa, obzrie sa.) Nuž?

Hugáň. Špendlíkom som si do prsta pichnul. (Nácko mu z truhly podáva frak a vestu. Hugáň všetko podá Šumoslavinovi, ktorý sa tiež oblieka.)

Bobák (oblečie vestu.) Znamenitý drieník! Len trošku pritesný. (Rozreže ho na chrbte.)

Hugáň (vzdychne.) Mój milý lajblík!

Bobák. Tak la! (oblečie frak.) I tento je trochu tesný; no nezapnem ho, — — tak.

Hugáň (na bok.) Tak, tak; ale ja v čom pôjdem teraz už na bál? a la — moja Cica, čert vie, čo zmýšľa —

Bobák (vkladajúc si do vaku pištoľ.) Len to som vám ešte chcel povedať, že 12 junákov mám tu v horách, a všetci 12 vedia, že som sem k vám prišiel pre tieto háby; a preto, akby ma dajaká nemilá príhoda pot-

kala, t. j. keby ma dajaký oplan zradil, potom — čajda! či ste čítali utrpenia svätých mučeníkov? ako jich piekli, v oleji varili, na koly napchínali, a viac podobných neviných žartov —; teda len tolko som vám chcel povedať, že ak sa mi tu dačo stane, potom si vyvolte jeden spôsob smrti z histórie sv. martyrov. Za čo boly tie dva fraky a driečnik?

Hugáň. Za 60 zlatých.

Bobák. (hodí stovku na stôl.) Tu máte sto. Dobrú noc! — Poďme kamarát! (Odídu.)

Hugáň (má závrät.) Vody! vody!

Nácko (vyskočí z truhly.) Vína! vína!

Hugáň. Nešťastníče! ticho! — Amicenko ani nech neceknú.

Nácko. No to! (Hrozivo.) Ej len bych ja v tej truhle nebol býval! Iba to vám poviem, pán princípál, jedine tomu ďakujte, že sa nič nestalo! Ved bych ja tomu bol dal! — Mňa, mňa na vaše miesto — britvu v ruke! Hahaha! — A viete čo som ešte videl? Či viete od koho vaša žena dostáva tak vela pekných šiat?

Hugáň. Od koho! nuž sama si jich kupuje. Ved mi povedala, že si od polroka každý Boží deň odkladá šesták z peňazí, čo jej na kuchyňu dávam —

Nácko. Hahaha! na kuchyňu! Hahahaha! alászolgája princípális uram! Dnes na bále bude mať zas celky novú zlatú reťaz a náramnicu — a to všetko z kuchyne! hahaha! Či viete od koho to všetko dostáva?

Hugáň. Zabijem ho! zakolem ho!

Nácko (spieva.) „La donna e mobile“ a t. d.

Hugáň (jaží si vlasy.) Ale mléte!

Nácko. Od Zápölu to má!

Hugáň. Zaženiem ju, zaperiem ju!

Nácko. Vaša žena je nevinná (lvízda.)

Hugáň. Nevinná? — Nuž čo mi to teda razom nepoviete? — Nácko, môj milý sladký Nácko! povedzte mi čo je hodná tá reťaz a tá náramnica.

Nácko. Nedal som ju ešte odsacovať. Čajda! je pravda! skoro bych bol zabudnul: bežim na radnicu. Na Bobákovú hlavu vypísali tisícku; tú ja dostanem.

Hugáň. Čitt! mléte jako hrob!

Nácko. Vary som blázon? Hahaha! Vi-diš ti ho! — Súrne potrebujem tú tisícku.

Kadenáhle mi ju vyplatia, idem do Pešte, a vás nedbám, čo tu hned oderú — i tak ste sa už dost ľudí nadrali s vašimi planými britvami.

Hugáň. Teda jich zavolám nazpäť! Bohu-prisám ich nazpäť zavolám! — Počkaj si len ty nevďačný Ignác Hoblík! (chce ísť.)

Nácko (zľakaný.) Hah! (chytí ho.) Ostaňte, veď som len žartoval.

Hugáň. Nie, nie; neverím ti, oplan!

Nácko. Chcete ma zabít?

Hugáň. Ty si ma chcel zabít! (natahujú sa: „Ty ty! ba ty.“)

Výjav deviaty.

Krahulec. Predošlý.

Krahulec. Tisíc hrmených striel! kto tu chce koho zabíjať?

Nácko (uradovaný.) Ah, pán Krahulec! moja je tisícka! moja!

Hugáň (ustrnutý.) Ha, komisár!? ztra-tený som.

Krahulec. No či viete, čo nového?

Nácko. A či vy p. komisár viete čo no-vého?

Hugáň. Neni pravda! To je lož! — Viete pane komisár, my bolbieri si radi tak trošku zaluháme; inu, Bože môj — patrí to k nášmu remeslu, a preto vás prosím, aby ste mu neverili.

Krahulec (matá si na bradu.) No teda ma oholte, ale rezko! lebo ešte chcem ísť na bál. — Hej! bola že vám to za mela! No netraste sa viacej: Bobákovú bandu sme roztrepali! Šiestich sme ubili, šiestich zajali!

Hugáň. }
Nácko. } Čo počujem?

Hugáň. Nemožná vec!

Nácko. Je to pravda?

Krahulec. Nech hned tu skapem, ak je nie pravda.

Hugáň (uradovaný.) Ó tak teda niet viac čoho obávať sa! — Vedzte teda pán komi-sár —

Nácko (rýchle stane pred Hugáňa.) Ano vedzte, ale ja vám to rozpoviem.

Hugáň (rýchle stane si pred Nácka.) Coky, tovaryš! majster ide vravet! — Vedzte teda že Bobák —

Nácko (rýchle stane si pred Hugáña.) Eh, čo tovarýš! Bobák tu bol: moja je tisicka!

Hugáñ (rýchle stane si pred Nácka.) Nič, nič! to ja viem! ja vás zavediem k nemu: moja je tisicka!

Krahulec. Kde, kde je?

Hugáñ. V mojich hábach, i s kamarátom.

Krahulec. To je Šumoslavín.

Nácko (tisne sa v pred.) Na bál idú.

Hugáñ (tiež tak.) A to v náličnicach.

Krahulec (ďupne nohou.) Čitt! — Dost už viem; vy ste kryváči. He! chlapeci!

(Hugáñ a Nácko zľakajú.)

Výjav desiaty.

Pandúri. *Predošli.*

Krahulec. Bobáka prijali v dome, dali mu i háby! Utešení to vtáci! Poviažte jich, a tu v bočnej izbe jich do rána strážte; ale ostro! aby nikto k ním nesmel, a s nikým ani slova nehovorili. Zajtra každý dostanete po 20 zlatých. — Napred! (pre seba.) Tisicka je moja!

Nácko. Inter duos litigantes tertius gaj-doš! (Odvedú jich.)

III.

(Sklep, police, fióky, v prostriedku sklenné dvere, popri nich puďla. Jedny bočnie dvere.)

Výjav jedenásty.

Bergerka (sedí za puďlou a číta knihu) na boku pri jednom stolku dve švadlenny šijú.

Cverna.

Dve švadlenny (tichúčko spievajú:)

No už s Bohom, naposledy!

Vidíme sa, neviem kedy,

Bárs sa nikdy nevidíme:

Milovať sa vždy budeme.

Cverna (prijde, pokým ešte spev trvá.) Prosim, paniu, za groš cverny.

Bergerka (uľahnevaná pleští knihu na puďlu a dá chlapcovi za groš cverny.)

Cverna (odíde, tichúcky spev trvá.)

Bergerka (sadne a číta.)

Výjav dvanásty.

Terezka. *Predošli.*

Terka. Jednu anglickú ihlu.

Bergerka (odloží knihu, k nebesiam pozrie, dá ihlu.)

Terka (odíde; tichý spev trvá.)

Bergerka (sadne a číta ďalej.)

Výjav trinásty.

Anča. *Predošli.*

Anča (čosi pre seba opakuje, aby to nezabudla.)

Bergerka (namrzená.) No čo je?

Anča. Ejne, aby že ta! zabudla som ho už! — Čosi kyselého. No idem sa ešte raz opýtať. (Preč.)

Bergerka (sadne si a číta ďalej; švadlenny dokončia pieseň, ktorú len polohlasne spievaly, a teraz si čosi šeptajú a cheču sa.) No to je už k nevystatíu! keby ste vy radšie šily, jako voždy len spievať a chychotať sa! Ticho buďte! (Pre seba.) Nie dost na tom, že pre cverny, pre jednu mizernú ihlu pretrhovať musím môjho utešeného Dumasa: ešte i tieto ma tu znepokojujú! (Sadne a číta.)

Výjav štrnásty.

Lujza. *predošlé.*

Bergerka. No, zas už čert kohosi nesie. Ah, ponížená služobkyňa, pani urodzená. Ihre Dienerin. Čím že môžem slúžiť?

Lujza. Stažky mi ukážte.

Bergerka. Červenú? modrú? bielu? róza? lila? atlas či hodbáv?

Lujza. Róza.

Bergerka (dá jej.) Nech sa páči.

Lujza. Táto je veľmi bladá.

Bergerka (dá druhú.) Nech sa páči.

Lujza. Ešte bladsiu.

Bergerka (dá druhú.) Nech sa páči.

Lujza. Tá je prišíroká.

Bergerka (dá druhú.) Nech sa páči.

Lujza. Tá je úzka.

Bergerka (Pozrie k nebesám a vzdychne.)

Inej nemám.

Lujza. Ľutujem.

Výjav pätnásty.

Anča, Panáčok, predošlé.

Bergerka. No, čože je?

Anča. No nech povedia mladý pán.

Panáčok. Ja neviem.

Anča. Čosi kyselého. Ejne no! — čosi sirového. Ach, ešte raz sa musím ist opýtať. (Odíde s panáčkom.)

Lujza. Prosím o hodbáv na šaty.

Bergerka (ukáže.) Nech sa páči.

Lujza. To je prífajnový.

Bergerka. Tu je iný.

Lujza. To bude dobrý. Po čom ho rýf?

Bergerka. Po zlatke.

Lujza. To je draho. Rozmyslím si to.

Bergerka. S urodzeným pánom sa skoršie porovná.

Lujza. Hej? a často tu kupuje?

Bergerka. Od jedno piatich týždňov veľmi často.

Lujza. Ozaist? A ja o tom nič neviem. (Na bok.) Hm, Bergerka nie je špatná žena; oh, ak dačomu na stopu príjdem! Isté je, že sa ku mne veľmi chladne má.

Bergerka. Môžem ešte dačím slúžiť?

Lujza. Nie. (Chce ísť; vráti sa.) Čajda! máte pekné clonky?

Bergerka. Oh ano, utešené parazolky! (Na bok.) Ešte ju čert nebere. (Nahlas.) Nech sa páči. (Podá jej jeden.)

Lujza (úsklebe.) Ach tento nechcem; taký má i Hugánka.

Bergerka. Však i pán urodzený nedávno takýto kúpili.

Lujza. Takúto clonku, mne?

Bergerka. Ano, predvčerom.

Lujza (pre seba s hnevom.) Ha možná! (Nahlas.) Teda tu môj muž často kupčí? Rozumie sa, ženský tovar?

Bergerka. Ale veď by to pani urodzená lepšie mály vedieť.

Lujza (s úsmevom.) Pravda, pravda. (Na bok.) Tie ružové šaty iste od môjho muža dostala. (Nahlas.) Nekúpil tuná môj muž nedávno atlasové ružové šaty?

Bergerka. Perse že kúpil. Nuž nepovedal vám to?

Lujza. Nie; — a biely klobúk s fialkami?

Bergerka. Ano, tri týdne už tomu. Ach ale teraz on teprv prekvapí pani urodzenú; už to má u seba, — ráčte len pozrieť na túto náramnicu; však ver je krásna?

Lujza. Utešená!

Bergerka. Takej niet v celej stolici! A tejto pár pán urodzený dnes ráno kúpili.

Lujza. Tejto hľa pár? (chytí ju.)

Bergerka (siahne po nej.) Prosím, prosím.

Lujza. Za čo je?

Bergerka. Za 40 zlatých.

Lujza (vyníma peniaze zo svojej schránky.) Tu sú; nech i jej pár mojím bude. — Čajda! neznáte či Hugánka pôjde na bál?

Bergerka. Ako by nie! Však z môjho sklepu má ozdobu na hlavu.

Lujza. Môj muž kúpil ozdobu na hlavu?

Bergerka. Ale nie; pani Hugánka.

Lujza. Ďakujem. Dobrú noc. (Na bok.) No počkaj, nevďačný zradče! (Preč.)

Bergerka. Chvala pánu Bohu!

Výjav šestnásty.

Anča, Predošli.

Anča (s hurtom.) Sirkovú kyselinu! sirkovú kyselinu! sirkovú kyselinu! ano, sirkovej kyseliny za dva groše!

Bergerka. Tu naproti, v apatéke.

Anča. A apatieke? A, či tak! Oh, zas som už zabudla. Ako sa to volá, prosím?

Bergerka. Sirková kyselina.

Anča. Sirková kyselina (opätujúc odíde.)

Bergerka (zamkne za ňou dvere.) No, konečne. Deväť hodín je; zamknem. Tak. A lah-nem si (vezme knihu a bozká ju.) Ach môj milý „Dumas!“ môj líbezní traja mušketyri! s vami sa zabávať budem!

(Bočními dvermi preč.)

IV.

(Dvorana. Bál. Páni a ženštiny v náličnicach i bez náličníc.)

Výjav sedemnásty.

Elenka, Ludmila (oba v náličnicach.) *Cecília a Seréna* na Melinovom ramene. *Zápoľa* (krúti sa okolo Cecílie.) *Tanec* sa práce zakončil, nastaly prechádzky. *O chvíľu pozdejšie Bobák, Šumoslavín* (oba v náličnicach.) *Lujza.* Ne-

skoršie *Krahulec*, *Vranohradský* (usporiadateľ bálu, teda vŕšadebol a nikde nič nevykonal.)

Zápola (k *Cecilii*.) Ach, anjelik môj! tú refaz ste si iste preto na krk dali, aby sa jej vlastník čím skoršie našiel.

Cecil. Čajda! Pane *Zápola*! či milosť pani neprijde?

Zápola. Vravela, že ju hlava bolí.

Cecil. A vás, pane *Zápola*, už nebolí hlava?

Zápola (ako by nečul.) Limonádu ráčite rozkázať?

Cecil. (vľúdne.) Punču prosím, ale mnoho rumu!

Bobák (v *Hugáňových* hábách prijde vedúc sa so *Šumoslavínom*, a stretne sa s nimi.)

Cecil. (poznajúc *Hugáňové* šaty.) Jaj, môj muž.

Zápola (vidiac *Šumoslavína* v *Hugáňových* hábách.) A síce vo dvoch osobách. (Na bok.) Bodať ho čert vzal vo troch. (Prechodiac sa odídu ďalej.)

Bobák. Vary hen to budú ony? (ukáže na *Elenu* a *Ludmilu*.)

Šumosl. Postava, vlasy, chôdza — ano, ano: to sú ony. Oh Bože môj, či budem mať dosť sily, prihovoriť sa k nej. Srdce, jako by mi puknúť chcelo.

Ludmila (polohlasne.) Varujte sa milosť panička, aby vás nepoznali; čoby svet na to povedal? Teprv pár mesiacov tomu, čo ste pána otca utratili, a už na bále.

Elenka. Nestrachujte sa; len raz sa ešte obrátíme, a hneď ideme preč.

Bobák (k *Šumoslavínovi*.) Tá čo s ňou chodí, bude jej spoločnica. Ja sa okolo tej obrátim. (K *Ludmile*.) Švárna maškara, smiem ti moje rameno ponuknúť? Tvoje malé nôžky, a švišký driek, okúzlily mi srdce. (Vezme ju.)

Šumosl. (blížiac sa k *Elenke*.) Či je to len ona?

Elena (pre seba.) Či je to on?

Šumosl. (na hlas.) Smiem ti ruku podať?

Elena (pre seba.) To jeho hlas. (Na hlas.) Nezložil bys náličnicu?

Šumosl. Nesvobodno: som vyhostenec. (Ticho spieva pieseň z prvého jednaní.)

Elena (tiež spieva.)

Šumosl. } Tys to! tys to!
Elena. }

Melina

Serena

Cecil.

Zápola

(v živom rozhovore prídu opäť napred.)

Lujza (v náličnici, všade lašuje za mužom; pre seba.) Hah! ten zradca, vždy je vókol nej!

Zápola (k *Cecilii*.) Pozrite len na vášho muža, t. j. vlastne na vašich mužov; oba sa náležite usilujú (chce povedať „kúru robiť“.)

Cecil. (na bok.) Len ma vary nezbadal. No počkaj neverníče! (Na hlas.) Pane *Zápola*! vaše rameno. A teraz mi, jemu na vzdory dvorte na život a smrť. (Hneď k jednomu, hneď k druhému páru sa zblíži; *Zápola* vždy okolo nej.)

Lujza (vidiac to, vždy divšia a divšia.)

Šumosl. Či si hotová prchnúť so mnou?

Elena. Či môžem bez teba ostať? Musím s tebou ísť, musím, trebas i do tmavého hrobu.

Šumosl. Nie do hrobu, radosť moja! ruže života ešte ani pre nás nezmlkvely. Ból, čo mi srdce svieral, ustúpil sladkej radosti. Teraz túžim po živote a blahu. Lež tuná, líba moja! nemôžno mi ostať! Čis hotová prchnúť so mnou.

Elena. Hotová kamkoľvek!

Krahulec (lašujúci po *Bobákovi* a *Šumoslavínovi*; pre seba.) Ach tu sú ti dvaja dobrí vtáci! No tento raz mi je tisícka istá! a krom toho i sláva. Idem, a všetky východy obstať dám pandurmí. (Odíde na zad.)

Lujza (nemohúc sa ďalej zdržať, chytí *Cecilii* za rameno.) Od koho ste dostaly túto náramnicu?

Cecil. (veselo.) Hahaha! našla som ju; však ver pane *Zápola*?

Lujza. Našla si ju?! (sníme si náličnicu.) Traste sa oplani!

Zápola (ako zkamenelý.) Moja žena!

(Hostia sa sbehnú k nim.)

Lujza (rozhorlená.) Len viac, len viac nech vás sem prijde!

Zápola. Čo chceš urobiť?

Lujza. Tebe náličnicu ztrhnúť, a potrestať ňu, nevďačný zradče!

Zápola. Milosť! milosť!

Lujza. Vedzte, paunství! baronovým vrahom je tento tu!

Vranohradský. A *Šumoslavín*??

Lujza. Je nevinný!

Krik. Nemožná vec!

Elena (sníma náličnicu.) Buď Bohu chvála!
on je nevinný, on je tu, ach a je nevinný!

Vranohr. Kto by to bol veril?

Zápoła (na bok.) Mój brat tuná? Tak som ztratený.

Bobák. Vec dostáva nový obrat.

Lujza. A či sa opovážiš tajiť? Nuž či jím povedať, že si desattísíc zlatých prehral?

Zápoła. Nič netajím! (k Šumoslavínovi.)
Dolu s náličnicou, pane! vy ste nevinný, a zločinec som ja. (Vytiahne dýku.) S týmito bych sa osvobodit mohol od hanobnej smrti, no neurobím to, nie; lebo vás očistiť mi nutno od každého podozrenia. Pre mňa život i tak už len trápením bol; hryzoby svedomia neukojilo mi ani víno ani láska. Bôh je spravodlivý, on tresce ma tou, ktorá ma ľžou a kľamom ratovať chce!

Lujza (zviskne.) O nebesá! čo som urobila?

Šumosl. Karol, neborák Karol mój!

Zápoła. Pane, vy ste Šumoslavín, a medzi nami niet žiadneho pomeru. Pane Vranohradský, vám sa odovzdávam.

Elena. Gustáv! ty bladneš? čo ti je?

Šumosl. (s hlbokým tichým žiaľom.) Mój brat mi zomrel.

Vranohr. (v rozpakoch, s úsmevom.) Pane Šumoslavín, ráčte odpustiť! veru, veru, skoro sme vás zavesiť dali — malý omyl to bol — odpustite —

Krahulec (vtrhne.) Bobák! poddaj sa! (chytá ho za golier, viacej pánov obstupuje Bobáka.)

Bobák. Za živa nie! (vytrhne dve pištole z vačkov, chce strelit na Krahulca, Krahulec udre mu na rameno, pištoľ vypáli, ale miesto Krahulca padne Zápoła; všeobecné ustrnutie.) Komu ľúbo, nech ide za mnou. (Vyskočí von oblokom.)

Lujza (klesne na umierajúceho manžela.)
Karol mój!

Vranohr. Toho Bôh súdil.

Všetci (užasnutí; jedni obstanú Zápoła, druhí bežia k oknu.)

Krahulec (hladá von oknom.) Bohu prisám, tam je tisicka!

Cecília. Pre Boha! mój muž bol Bobák. (Zamdle a padne Melinovi do náručia.)

(Opona spadne.)

Preslocenčil Rozmarín.

UČITEĽOM

nábož. kat. škôl okresov Prusčanského a Púchovského ku 13-mu októbru 1870.

(Škola bez cirkve — čo loď bez vesiel.)

Svetom okrúhlým dvíha sa država
Mohútne vytknúť své čelo k obdivu;
To ríša krásnych vied, vzdelania
K osвете ľudstva celého cieli.

Roznáša moc svú prez svetové more,
Vládnym sa týka stánu mečom Boha
Ktorý svojej múdrosti iskru
V ľudstva zažal duši veškerého.

Plukov nečetných rozvlnené voje, —
A zbraň ohromná v ich sa točí ruke,
Rat blesku zbraňná z diale bliští
Jak meňavé v lete mlúnu ihry.

Čiaž' vlast si šumná državo? Blaho žit,
Ba blaho pod tvou mriet je synom radou,
Duch tvoj k prekrásnym vlastenectva
Jich obetám i za národ láske.

Vzbudí. Verejným stárež i mlad ide
Krokom planúcej v stried pluku zástavy;
Silnú majúc nádej zasiahnuť
Svou zemegúle mocou vše ľudstvo.

Zlatá sa bliští písmena zástavy, —
S menom pamätným državy, to: „škola!“
Radosť sa žiari z tvár, a vrstva
V rozkoši už učiteľstva pláva.

A „bieda večná nech bude zradcovi, —
A kliatby mocný nech mu Perún sype!“
Tak z hrdla všetkým zkažu, pomstu
Zradcom ochotne prajú neverným.

A jak sa rojnë z úla berú včely,
Známom po hvizde stádo domov ide;
Teplých do končín lastovičky
Jak sa ženú zo severska četne:

Tak mužstvo vážnej k výprave kol sveta
V loď kráča slávnu, hoslo mu: „osveta!“
Preč už tma ľudstva, — preč nevoľnosť!
Buď tyranom beda! — Loďko vopred!

Lež hrôza! hladkým nechce plávať morom
Lodička, múdrych nechce zanášati
Prez diale práhnúciach po novšom
Vás umení, — ani hnuť nemôže.

Zreš hneď nemúdrych smiechy vyvádzati
Nad brehmi, kleslých zo škody žartovať;
Samých ba námorných napádať
Lud dovolí sebe rád bezúzdne.

Sto rúk a prstov k ľadke namiereno,
Dotazne každý pred hlavu prst klade,
Či môž' po morských riadne plávať
Loďka vlnách nemajúca vesla?

Či divno besný vodstva obydlence
Loďkou že hor' dol' do skaly preč trepe?
Kde jedla chýbe, — plachty niesu,
Darmo namáha sa námorníctvo.

Omyl hanobný državy velmožov
Pranič nemýli „v stried vody len ďalej!“
Do víru sácať kážu loďku, —
Táto musí bezo vesla plávať.

Loď tá pomorská školstva je sústava,
A veslo cirkev, zákony Kristove, —
Tá jedla so plachtami — to kňaz
Aj s učiteľmi lodičku riadi,

V nejj cirkev aj stát zájmy hľadá svoje, —
Ktorej je cirkev matka, a stát otec,
Tá loďka istým pláva veslom,
Ludstvo na breh podonáša slávy.

Počínaj ľud svoj len teda vo škole
Bez viery Krista, — bez učenia jeho
Vzdelávať, — loďka tvá državný
Radco! zastať ti musí hanobne.

A jestli hrdí dial ju posielate,
Atény vied vám nikdy není v stave
Najdúf, — žalostná jej je plavba,
Z Scilly Charibdy vynajde zátoň.

Marné vašich rúk diela, čo bez Boha
Ríše skladáte v stried sveta základy!
Škola zmizernie viac čo niekdy,
Hrob sebe prv čo kolísku najde. —

Jozef Kompánek.

Odboj Vešelínov.

Povest od Sam. Tomášika.

Po zakončení snemu b.-Bystrického shromažďovali sa ešte nektorí dôverní priatelia palatínovi v jeho byte, aby sa s nim ešte pohovárili a rozlúčili.

Vešelín vítal ich s vyjasneným čelom a od radosti iskriacima očima, lebo vedel na čom stojí.

Radostné mám vám, priatelia drabí, novinky oznámiť, hovoril Vešelín, keď sa práve najvernejší jeho súdruhovia u neho nachádzali. Dostal som práve zpolahlivé zprávy,

že sa naši junácki Horvati už v skutku bijú s Nemcami, a že sa jim dobre darí.

Ja som veru tiež najväčšiu nádej voždy skládal v Horvátoch. Ohnivá to krev, z čerta chlapi! Keď sa rozježia, bežia do ohňa sta besy, tvrdil Mariaši.

A najlepšie je pri nich to, že sa nám k vôli dajú postricať — a na jich mohylách rásť bude naša sláva! usmieval sa Barkóci.

Radi by sme ale predsa slyšali určitejšie zprávy, jako si tí dvaja horvátski sokoli,

Zrůnský a Frankopán počínajú? tázal sa Tököly.

Bán Zrůnský chce prepadnúť najprv Štyrský Hradec a na to zaujať Koprnicu, i oddať ju do moci Turkom. Frankopán má uderiť na Záhreb a do moci ho dostať. Už ho i oblahnul s vojskom svojim. I Zrůnský vtrhol so svojimi čatami do Štyrska, vysvetľoval Vešelin.

Ba jako sa zachová teraz Tattenbach? pýtal sa Petróci.

Ten si dostal slovu, odpovedal Vešelin. Hľa veď zaopatril vojsko Zrůnského i zbrojou i puškovým prachom. To isté učinil i Nádažďy.

Jak je to dobre pre nás, že máme i medzi samými Nemcami priateľov! riekol natešený Věcey.

Keď sme my vožďy boli jich miláčkovia, usmial sa Tököly. Čo koho do toho, keď ich od srdca nenávidíme, keď ich škadlíme, keď sa jim do chuti naposmievame? Veď sa nám oni sami podlizujú!

Naša národnia hrdosť a panovitosť donucuje jich ku tak veľkej šetrnosti naproti nám, vysvetľoval Barkóci.

A jako že stojíme nateraz s Turkami? Či sa už osvedčili verejne za nás? Či snáď už spoločne s Horvátmi bojujú? dotazoval sa zvedavý Věcey.

Myslím, že áno, pokrčil ramenama Vešelin. Veď i bán Zrůnský poslal ku nim Bukovaského s plnomocenstvom, i osvedčil sa, že, zaujme-li Štyrsko a Horvátsko, chce sa stať Turkom poplatným a že uzná svrchovanú moc sultánovu. I za nás vyjednávajú naši poslanci v Carihrade. A ja sa nádejem najlepšieho výsledku, lebo sme vezíra darmi podkúpili. A viete, že sa u Turkoch všetko peniazmi dá vykonať! Čo sa mi ale najviac líbi pri tejto veci, je to, že naše vyjednávania s Turkami deje sa v najväčšej tajnosti; vo Viedni sa o tom ani nikomu nespíva, čo sa teraz všetko deje Nemcom na záhubu. Že Apaffy zbrojí a z nenazdania objaví sa pri Tise, kde ho Rákóci so svojou vojenskou silou očakávať bude, som istý. I to mi je už známo, že i volenec Braniborský, jako i arcibiskup Mohučský pošlú nám peniaze. — Tak teda vidíte, páni bratia, že naše veci veľmi dobre stoja. Preto nesmieme už ani

my ďalej odkladať, ale sa chytro mať k činu a svoje vojsko náhle postaviť do poľa. Moji Gemerci dostali už rozkaz, aby sa ozbrojení dostavili pod Muráňom.

A Spišiaci pod Spišským hradom, ohlásil sa Mariaši.

Liptáci pod Lykavou, riekol Tököly.

Zvolenci pod Zvolenským zámkom, dodal hrde Radvanský.

Áno, áno, prejal zase Vešelin slovo, nech sa len tak deje, jako má každá stolica, každý okres a kráľovské mestá od nášeho výboru nariadené; každý z nás nech sa dostaví s ozbrojenými čatami na to miesto, ktoré sa mu vykázalo. Bude že to radosti, páni bratia, keď všetky hornie stolice od Požoňa po Tisu v krátkom čase budú jako jeden veľký tábor. A ja už po predku vidím, jako jednotlivé oddiely nemeckého vojska sem i tam po krajine roztratené, pri našom všeobecnom povstaní zo všetkých strán napadnuté a zaobklúčené, nebudú ani vedieť, na ktorú stranu majú utekať. I padnú nám do rúk jako myši do pasce. — Čo sa už teraz mňa samého týka, ja ostanem ešte do času na Eupčianskom zámku, abych mohol pozorovať a riadiť povstanie na všetky strany. Tam budem očakávať najbližšie zprávy a dopisy našich spojencov. A keď uvidím, že je na čase, postavím sa sám na čelo nášeho vojska, abych s nim zničil a vyhnal z krajiny našich odvekých nepriateľov.

Budú toto pre nás opravdivé hodý, trel si radostne ruky Tököly. Ja nepoznám väčšej rozkoše, jako keď sa mám boriť s Nemcami, ktorých od srdca nenávidím.

Podme teda už každý na svoje stanovisko a hoslom našim nech je: nech žije sloboda a neodvislosť krajiny! vyvolal Barkóci.

Nech žije Vešelin, kráľ uhorský! dodal nadšene Mariaši.

A všetci volali: nech žije! — Boh nám pomáhaj!

Čo sa toto na šumnom Pohroní dialo, shromažďovalo sa v Rakúsku na pravej strane Dunaja neďaleko uhorských hraníc vožďy viac a viac vojsko cisárske. Sem prichádzaly čaty i z Rakúz, i z Čiech, Moravy a Sliezska, i z Illirska a z Talianska. Ľudia sa divili,

prečo a načo sa to deje, keď len nedávno uzavretý bol pokoj na dvadsať rokov s Turkami a inších nepriateľov nebolo!

I poschádzali sa do toho tábora všetci z tureckých válok pochválne známi vojvodovia. Tam bol Montecuculi, Susa, Spankau, Karaffa a druhí Uhrom neprajní a od týchto tiež nenávidení generáli. Vsetci tieto vojevodovia dobre to chápali, že jim má pripadnúť úloha s početným vojskom vtrhnúť do Uhier, aby nasnovaný odboj vojenskou mocou potlačili. No, nesmeli o tom nič verejne hovoriť, aby sa Uhria o tom pred časom nedozvedeli. Keď boli sami v dôvernom kole, rozprávali tým otvorenejšie o tom, čakajúc netrpezlivo na to okamženie, v ktorom im dôjde z Viedne určitý rozkaz, aby sa vrátili do Uhier.

Jedného dňa pozval Montecuculi všetkých generálov do svojho šiatru. A títo tušiac, že došli od vlády nové rozkazy a že to už teraz príjde k činu, dostavili sa spešne a s radosťou k nemu.

Pánovia! začal k nim mlúvať Montecuculi, jako ste si sami žiadali, stane sa vám po vôli. Nezadlho merať budete sily svoje s podlými odbojníkami. Vo Viedni čakali len na to, ažby zradcovia a sprisahanci sami započali boj; a to preto, aby Európa videla, že cisár skutočne bol od nich zbrojou napadnutý a že mu išlo o korunu, o jeho život.

Na moja česť! zvolal Vrbna, to už bola predsa múdra politika od kancelára Lobkovica.

Ale nás našli veru i dobre pripravených, sapperment! udrel svojou rukou po šable Susa. Veď oni na to vo svojej zaslepenosti ani nepomysleli!

Per bacco! zahrešil Montecuculi, ba tak boli zpozrdili, že si mysleli, jako by jejich počúvanie bolo skrytou tajnosťou pred očima vlády. A vo Viedni znali od počiatku veľmi dobre o jejich úkladoch; i dali ostražitý pozor na všetky jich kroky.

Ale či už ozaj vskutku započal palatín boj oproti svojmu zákonnému kráľovi, ktorému bol obzvlášte prisahou vernosti tak tuho zaviazaný!? tázal sa s podivením Kopp.

Palatín je práve teraz pri tom kroku, vysvetloval Montecuculi, aby ozbrojenou rukou napadol svojho korunovaného kráľa. Ale čo sa stalo? Počujte páni! Horvátsky bán,

Petor Zriňsky, potomok slavného sihotského hrdiny predišiel Vešelína, i vtrhnul s vojskom do Štyrska.

Hrozná vec! zvolal Špork. Tak zhanobíť slavný rod, skvelé zásluhy predkov svojich.

Preto sa on tak úsilne namáhal hneď po smrti prefekta pevnosti Karolstadskej, aby tam bol menovaný kapitánom! položil si Susa prst na čelo.

Ale mu vo Viedni nahliadli do karát, dodal Strassaldo. Veď za prefekta menovali ta rytiera maltézskeho, Herbersteina!

Per bacco! prejal slovo Montecuculi. Šťastie to pre nás, lebo by Horvátsko ináčej posial už i v jeho moci bolo. Takto ale i on i jeho spoločník odboja, Frankopán, dali sa dobýjať pevnosti, čím sme my nabyli času, i možno nám teraz zničiť i jedného i druhého. Z ohľadu toho zneje rozkaz, ktorý som práve z Viedne obdržal, abych dostatočným oddielom vojska náhle do Štyrska pospíechal, čaty Zriňského a Frankopána tam, kde jich zastihnem, napadol, rozpráčil a zničil a jich samých pochytil. I nádejem sa, per bacco, že to pod krátkym časom vykonám. — Vy, pánovia, počkajte tu v tábore, pokiaľ i vám príjde z Viedne rozkaz, aby ste vpadli do Uhier a sprisahancov zničili a možno-li čelnejších pochytili. Možno je síce, že sa mi podarí s týmto vojenským pochodom v Štyrsku a v Horvátsku zburu udusiť a hlavy spiknutia do moci dostať: a tak asnaď palatín a velmoži uhorskí ustrnúc a nad hroznou prepastou sa predesia, ktorá žíva pred nimi, vstúpä do seba a budú hľadať milosť u cisára, ktorú by ešte teraz obciahnúť mohli.

Psy aby jich kosti oberaly! zahrml Karaffa. Nijako tomu veriť nemôžem, žeby tak zatatí odbojnici ešte v posledniu hodinu sta ten lotor na kríži dali sa na pokanie. Veď sa nákazá zpury už i tak po celom Uhorsku rozjedla sťa jedovatý rak; i nedá sa ináč vykoreniť, iba ostrým mečom.

Ba jako by cisár i mohol im odpustiť, keď ho chceli jako lotri prepadnúť, hrad vypáliť, studne otráviť? tázal sa nedôverlive Migrelli.

To je hrôza to je haňba! vyvolal Rebutin.

A to tým väčšia, že i Nemeč Tattenbach za spoločníka tým lotrom sa dal, dodal Špankau.

Podlý nástroj podlých úmyslov, pokrčil plecama Caprera.

Také zločiny požadujú hrozné zadostučenie! mienil Vrbna.

Len aby Turci i naďalej chceli svedomíte zachovať smluvu pokoja, nuž budeme s odbojníkami skoro hotoví, tvrdil Karol z Lothringu.

Vyženeme jich do Azie, sapperment, odkiaľ ich predkovia prišli; lebo jich mravy, reč sú neprístojné do Europy. Abo nech sa k Turkom vystehujú: to sú jich rodní bratia! — Tak sa rozhadzoval Susa

Per bacco! skočil mu do reči Montecuculi, veď práve Turci sami dali viedenskej vláde na vedomie, čo sa deje v Uhrách! Ale pravda, že to stálo veľa peňazí, kým sa odokrylo to tajomstvo a získali sa tí, čo boli do neho zasvätení.

Veď to nahradia odbojníci svojimi majetkami a krvou, smial sa Karaffa.

A teraz, pánovia do rozlúčenia a na zdar, zdvihol pohár Montecuculi.

A na slávu cisára! Nech žije! volali všetci.

XI

Maria Sécí vrátila sa na zámok Muráňsky; i ukazovala sa neobyčajne prívetivou oproti zámočkej posádke. Kapitána a dôstojníkov pozvala ku svojmu stolu, a vojakom prislúbila hody. Keď hovorila o blízkej vojne, tešili sa tomu dôstojníci, lebo sa jim otvárala tým brána vojenského šťastia, cti a slávy. Kapitán ju ujšťoval, že pri celom jeho mužstve panuje duch bojovný, opravdová túžba po vojne, žeby on sám rád meral svoje sily s nenávidenými Nemcami, lebo že je zámok všetkými potrebami čo najlepšie zaopatrený.

I Vitnedý nahovoril mnoho palatínke, jako po celej Gemerskej stolici znamenité prípravy dejú sa ku vojne, jako túži všetko zemanstvo, no i poddaný ľud po boji, jako do boja súci mužia brúsa meče, čistia zbroj a chystajú sa k blízke mu odchodu.

Palatínke iskrily sa oči, keď toto počula.

O tom po tom, riekla ku komornicam, keď ju ujistovaly, že i ona slavnostne korunovaná bude. Teraz ešte chcem vidieť i Balogský zámok, či je tam všetko tak v poriadku, jako tu. Buďte hotové, pôjdete i vy so mnou.

I vybrala sa palatínka za pekného rána koňmo s početným sprievodom na Balog.

Cesta viedla v ten čas od Muráňa hrebeňom vrchov ponad osadu Bastro na Grlicu, Rovno, Polomu, Kraskovo, Ostrany a Drienčany samými horami. A Maria Sécí jazdievala na svojom sívkovi často po tejto horskej ceste. Dedinčania obdivovali jej skvostný jazdecký odev.

I teraz jazdila táto hrdá amazónka tou istou cestou. Hneď prudkým cvalom, hneď voľnejším krokom niesol ju pyšný sívko. Jako by bol znal, že nesie švarnú palatínku, nechal často ďaleko za sebou sprievod.

Ach byly to veselé časy!

Družina robila žarty, smiechy; hustými horami spievali, len sa tak stráne ozývaly.

Toto sa Marii veľmi ľúbilo.

Jako tak družina teraz Kráskovskými horami veselo cvála, pošibala Maria bičikom koňa svojho a ten dal sa do cvalu; i zmizla náhle z očí družine, len krásne pštrosové pero, ktoré sa nad jej hlavou v povetří húpalo, prezradzovalo, kde sa nachádza. Zrazu začuje smelá Maria z profajšieho lesa úžasné ujúkanie, ktoré sa podobalo viac revaniu divokého zvera, nežli hlasu ľudskému. Kôň sa jej zdesil, zpýna sa, fika nozdrama, dupoce nohama. Maria drží sa ho krčovite.

Čo to má byť? zvolá prelaknutá, keď nemôže koňa predtým voždy poslušného ukrotiť. Ach, ako mi srdce klope, jako by ma malo zastihnúť nejaké nešťastie?

I volá na družinu.

Z chraste vyrúti sa muž úžasného pohľadu. Na chrbte vlečie v cele zachovalú kostru človečiu. I stane si so strašným ujúkaním do cesty pred Mariu. Muž ten poďivný bol divokého pohľadu. Vlasy mal rozčuchrané, šaty dotrhané, tak že len handry a strapece visely po ňom, ruky a bosé nohy mal dokrvavené a dodriapané. I začal pred palatínkou so svojou mumiou divoko sa vrteť a chraplavým hlasom spievať alebo radnej

revať: ujujú, ujujú, ujujú! — hrajte mi, hrajte mi, hrajte mi marš!

Ježiš Maria! prežehnala sa Maria Séci. Toto je hrozné divadlo. Kde ste moji ľudia? — ratujte ma!

Sivko sa jej ešte horšie naplašil. Maria trasie sa na celom tele.

Ujujú, ujujú, ujujú! reve podivín, i vystrčí proti nej usehlú ruku, jako by ju chcel objat a so svojou mumiou v tanci vykrútiť.

I začal tichšie spievať:

Pod háj, pod háj, pod bukovinku
Pôjdem k milej na kuracinku;
Kuracinka je nedovarená,
Moja milá je nepripravená.

To je hrôza, to je úžasné! zarazila sa družina, ktorá práve k Marii dobehla.

To je šialenec, riekol k Marii Vitnedy; potíchu ale dodal: Trest Boží ju tu zastihol. Keby len i ona prišla o rozum!

Či si čert z pekla, či pomatenec, preč z cesty! priskočil komorník ku podivínovi.

Jedon sluha chytil palatínkinho koňa za úzdu a chce obísť pomatenca. Ten ale voždy zaskočí mu cestu, i divoko ujúka.

Ježiši Kriste, vysvoboď nás, prežehnávajú sa komorné.

Bože, odpusť moje hriechy! vzdychá Maria obráťac svoje veľké čierne oči k nebu.

A máš ich hodne, riekol Vitnedy stranou.

Ujujú, ujujú, ujujú! natriasa sa šialenec so svojou mumiou pred palatinkou. A spieva zase miernejšie:

Teraz som sa rozihral,
Teraz že mi hrajte;
Tú najlepšiu tanečnicu
Do tanca mi dajte.

Všetci stoja jako skamenelí.

Prosím vás, ľudia moji, sopne Maria ruky, vysvobodte ma z tejto hrôzy, lebo o rozum príjdem.

Preč diable, lebo ti priam hlavu rozštiepim! zahrnel jedon komorník, ktorý sa prvý spamätoval; i vytiahol šablu.

Nezabi ho, nezabi ho! volá úzkostlive Maria.

Chlapi, berte palice, však uvidíme, či nepôjde z cesty? volal komorník na sluhov.

Šialenec zodvihol kostru naproti palatínke; ukazoval prstom na hlboké oči jamky

a na bliščiace sa zuby. I objímal, i bozkával kostru spievajúc:

Ach Marča, Marča rumená,
Jaká si krásna, červená:
Prijde na teba zima, mráz,
Odpadne z teba krása zas!

I vykrikoval šialene: ujujú, ujujú, ujujú! Ježiš Maria! vykrikla Maria Séci, hlava sa mi do kola točí — chytajte ma — padnem!

Na teraz má dosť, riekol Vitnedy sám k sebe; i priskočil k nej s komorníkom. Oba zachytili ju a odniesli na blízku pažiť.

Komorné posadaly si okolo nej s plačom a bedákaním.

Sluhovia odohnali pomatenca palicami do hory, ktorý sa jim divo rehotal. Na jednom kopci si ešte zastal a zaspieval:

Mariška!
Či ta boli dušička?
Všetko telo i kosti,
Od veľikej ľúbsti?

Sluhovia bežali za nim; no nemohli ho dosiahnuť. Chlap skočil do húštavy a v tuhom úteku ztratil z kostry nohu i ruku. Húšťou ozývalo sa to ale ešte dlho:

Háju, háju, háju,
Na hore kalinka:
Podme že si tam zaskočiť,
Moja krásotinka!
Ujujú, ujujú, ujujú!

Ach, jako mi je úzko, desno! vzdychla si Maria Séci, keď ju z mdloby prebrali. Či niet viac tu toho chlapa?

Niet ho už tu, odpovedela komorná.

Podme preč z tohto miesta hrôzy, — na Muráň! riekla Maria Séci.

Komorné vyzdvihly ju zvolna z pažite i viedly ju volným krokom nazpät. Keď sa lepšie cítila, posadili ju na koňa, ktorého komorník viedol. Vitnedy šiel vedľa nej a dal pozor aby nepadla. Tak dorazili po biede pozde v noci na Muráň.

Palatínka upadla po tomto výjave do nemoce a mávala desné sny. Kostlivec, žalár, okovy — voždy točily sa jej pred očami.

Prefekt zámku podal palatínovi zprávu, jaké nešťastie jeho manželku v hore Krasovskej potkalo.

Za viac časov bola Maria Séci pripútaná ku posteli. Trpela na horúčku. Spať nemohla. A keď i trochu zadriemala, hneď sa ztrhla zo sna. Ťažké a desné boly jej sny. Hneď

sa jej zdalo, jako by ju vlastná dcéra pre dedičstvo preklínala, hneď jako by zlobivá ruka korunu z hlavy bola jej ztrhla a pod nohy hodila, že sa hneď na marné kúsky roztrepala; hneď sa jej pred oči predstavila Muránska čarodejnica, ohyzdná to cigánka, ukazujúc jej čarodejné zrkadielko, v ktorom sama sebä stá na kožu a na kosť vyzíablu a vycivenú starenu, v šatách ošumelých, s okovami na nohách v tmavej pivnici sediacu uzrela. Často zjavil sa jej i divý pomatenec z Kraskovej hory, ktorý ukazoval prstom na oči jamky a na vycerené biele zuby kostlivcove, revajúc: to si ty, to si ty! ujujú, ujujú, ujujú!

Komorné vysedely celé noci pri jej lúžku a vždy nevýslovný žiaľ jich pojal, keď ich nemocná pani zplašená vyskočila z postele a ťažko vzdychala.

Palatín zaujatý prísnyimi prácami, nemohol sa hneď sám dostaviť na Muráň, no poslal svojho dôverníka Nagya, aby mu ten doniesol zpoľahlivú zprávu o stave palatínkinom. No naložil mu, aby sa i dozvedel, ako sa insurekcia v Gemeri darí? či sa všade po chrámoch príhľasy čítaly? či sa zemanstvo a ľud už shromažďujú pod krajinské zástavy?

Keď Nagy na Muráň prišiel, zlepšil sa stav palatínkin. O niekoľko dní mohla už i malé prechádzky poduť. I vypravil posla k palatínovi s listom, ktorý sama Maria napísala, prosiac ho v ňom, aby nemal o ňu starosť, ale aby len usilovne pracoval v záujme dobrej veci jejich.

Nkoľko dní zatým vybral sa Nagy s Vitnedym do Jelsavy, aby vôľu palatínovu vyplnil. I zastihol tu mnoho zemanov. Bol tu medzi inšími Nikolaj Sathmary, prvý podžupan Gemerský, Nikolaj Orlay de Karva, ktorého putnocký zámok zapálením sa náhodou puškového prachu do povetria bol vyhodený, ale s pomocou Gemerskej stolice znovu sa vystavil; tu bol i Ján Donč, Gábor Gici, Ján Sathmáry, František Tornallay, Alexander Ura, Ragáli a jiní. Práve vydržovali v Jelsave stoličné shromaždenie. I ujšťovali Nagya, že sú hotoví v každom okamžení i so svojim ludom v úplnej zbroji dostaviť sa do tábora, že dajú na stoličnom dome vyvesiť červenú zástavu, že služnovci

s boženíkami s krvavým mečom v ruke a v krvavom plášti zaodiati chodiť budú z dediny na dedinu, aby sa každý občan pod pokutou smrti na ustanovený čas a miesto dostavil. No zfažovali si páni títo na Slovákov z hornieho Gemera, že navzdor tolkému upomínaniu a povzbudzovaniu zo stránky stolice jakosi sa nedôverive, netečne, chladno chovalujú.

Nagy sa nad tým zarazil. Vitnedy upodozrieval slovenských ev. farárov, že tí bezpochyby povinnosti svojej zadost neurobili a ľud náležito nepoučili, ba asnaď ešte i lživé chýry medzi nim roztriasali. Aby sa o tom Nagy presvedčil, vybral sa s Vitnedym ku Andrejovi Majerovi, seniorovi. Tu našli viacej shromaždených farárov, jako Imricha Cristianyho z Revúci, Andreja Szentkeresztyho zo Štitníka, Jána Hladoňa, ináč Fameliciho, z Chyžného, — a Eliaša Sartorihho, rektora a profesora školy Jelsavskej.

Prinášam vám pozdrav od jeho veľkomožnosti, pána palatína, ktorý sa chce dozvedieť, ako účinkovaly na ľud tie príhľasy, ktoré sa vám doručili, riekol Nagy po obyčajnom pozdravení.

Asnaď ich nektorí z farárov ani ludu neprečítali? tázal sa Vitnedy.

Že jich všetci z kazateľnice čítali, odpovedal Majer, o tom vás, pánovia, môžem ujistiť. Že ale nerobia taký účinok, jako si to žiada pán palatín, za to my veru nemôžeme.

Lud robí, jako mu farári nahovoria, hodil rukou Vitnedy. A keď je pri ňom pochyba, nedostatok horlivosti a zaujatosti za dobre našej milej vlasti: toho príčinou sú len farári.

Jako vy to radi len nás farárov upodozrievate a vinu všetkého zlého len na nás uvrhujete! zavrátil ho Szentkereszty.

Veď ten ľud ide vo všetkom jako by voslep za vami, jako ovce za svojim pastierom! usmial sa Vitnedy.

Ja vás ujšťujem, že naši ľudia nie sú jako barany, že keď jedného chytíš za roh a hodíš do rieky, aby i ostatní všetci skákali za nim! odseknul mu Hladoň.

Nuž a čože je za príčina tej velikej lahostajnosti slovenského ludu? tázal sa Nagy.

Aby ste znali, nuž vám úprimne poviem, riekol Cristiany. Eud slovenský nemá ku pánom žiadnej dôvery, i nevidí žiadon prospech pre sebä, keby sa i tento odboj podaril. On rozumuje dla svojho spôsobu, že páni ovšem vyhrali by pre sebä, poddaným ale, žeby ostala len z koláča diera, že —

Zo všetkého vidno, skočil mu do reči Vitnedy, že je ten váš slovenský národ ničomný, že nenie v stave povýšiť sa na stupeň vyšších záujmov za národnú česť a slávu, no že je rodeným otrokom! Prečo že pri Maďaroch vidíme tú hrdošť národnú, ten zápal, tú ohotu do boja za vlasť a svobodu?!

A ktože sa bije i posial s Turkami, zavrátil ho Sartori, keď Maďarov až na malé zbytky ujarmili Turci; kto odráža ocelovou hruďou všetky divoké útoky Osmanov, ktoré na naše hornaté Slovensko činia, či nie Slováci?

Nuž odkiaľ teda tá zbabelosť pri Slovákoch? pýtal sa zase Vitnedy. Veď je tu čas, kde má byť všeobecné povstanie a kde celý národ útokom sa má hnať naproti našim odvekým nepriateľom — Nemcom! — Ja aspoň nevidím druhej pomoci, jako keď sa Slováci celkom pomadarcia; lebo len s maďarskou rečou dostanú sa jim i zvyky i obyčaje maďarské, a tak i hrdošť národnia i vlastenectvo maďarské.

I ja som toho presvedčenia. A to sa i lahko môže stať, keď sa len páni farári a učitelia s chuťou do toho dajú, podporoval ho Nagy.

To nenie naším povolaním! odsekol im Majer. Pán Kristus nerozoslal preto po svete svojich apoštolov, aby národy učili reči židovskú alebo grécku!

A toby bolo i daromné ustávanie! podporoval Majera Sartori. Veď dva tak protivné živly, jako sú Maďari a Slováci, i rečou, i zmýšľaním, i mravami, i obyčajmi, dovedna chceť sliat, — je v cele nemožné! Lahko síce bolo Maďarom príbuzné národy, ktoré za nimi do krajiny prišly, jako Kumáni, Polovci, Pečenci, Jazygovia pomadarcit, lebo títo všetci boli stajného turecko-uralského pôvodu a koreňa. Preto sa i tak lahko sliali dovedna, že mali tie isté mravy, reč atď. Teraz sa už nedá ani s istotou určiť, jaký živel prevláda pri terajšom maďarskom ná-

rode, či maďarský, či kumanský? A povážte si, páni! kolko času a namáhania vás to stojí, keď chcete len tie roztratené vetve Slovákov, ktoré ležia jako malé ostrovy osihotené a odtrhnuté od svojho kmene, pomadarcit. Jakú že teda môžete mať nádej, celý ten národ podtatranský, ktorý je počtom vám rovný, ktorý tu na svojom území od tisíc rokov pohromade býva a je v najbližšom susedstve a v ustavičnom styku so svojimi pobratimami, Čechmi, Moravanmi, Poliakmi a Rusínami, chceť zmeniť, zničiť? — Uznajte, že to daromná práca! Pokračovanie vaše toto zplodzuje len horkosť, nevoľu, trenice a nenávisť medzi národami, ktoré by ináč v dobrom porozumení a v pokoji medzi sebou prebývať mohli. Ano, nahliadnite už raz, že to vaše namáhanie škodí len vám samým, a vás samých privede do záhuby.

Čo? srdil sa Nagy. Slováci by si to za česť a za šťastie mali pokladať, keď sa jim dáva tak krásna príležitosť, stať sa Maďarmi a kroz Maďarov si osvojiť i česť i vzdelanosť národnú.

Dajte si tomu pokoj, hodil Sartori rukou. Veď ste si vy len skrze vaše švagrovstvo s početnými Slovákami a Nemcami prisvojili trochu tej vzdelanosti. Či ani to neznáte, že je vaša azijská krev zväčša už slovenskou a nemeckou presiaknutá?!

Pane professor! zvolal zapýrený Nagy, jako vidím, vy ste zatatý odporník, ba nepriateľ Maďarov!

To veru nie, riekol pokojne Sartori. No, ja som i úprimným priateľom toho národa, v ktorom sa mi dal zrodit Hospodín. I rád hovorím otvoreným srdcom bez náličnice a bez pochlebovania: preto vás i ujistujem, že to nenie pre vás cesta, kroz potupu, nátisk, nespravodlivosť hľadať si priateľstvo u Slovákov; — ba to je práve najistejší spôsob, chceť rozzlobiť všetky ostatné národy v krajine. Takú radu môže vám len zlý duch podávať, aby vás vohnal do priepasti. Lebo verte mi, keď vy neprestanete utláčať s vami prebývajúce národy, donútite jich k tomu, aby sa i medzi sebou i so svojimi pobratincami naproti svojmu spoločnému utlačovateľovi spojily, no i nátlak im robený desatnásobne nazpät navrátily.

Podme, riekol rozzlobený Nagy, s týmito prepiatymi ľuďmi nevykonáme nič!

Veď sa vám za to odplatíme! riekol Vitnedy.

I odišli

Škoda jich bolo tak popúdiť! krutil hlavou Majer. Veď znáte, že i tak vrie v nich zlé a zlosť oproti nám.

Ach veď sú to múdri ľudkovia, riekol usmievave Sartori. Chcejú nás za nástroj použiť, aby sme rozplamenili odboj v krajine a kaštany pre nich z horúcej pahrabý vyberali: a keď bude zle, budú ukazovať na nás prstom a kričať ukrižuj, ukrižuj! — No pamätajte páni bratia, že sa celý tento od nášho zemanstva pristrojený odboj práve na samej netečnosti a lahostajnosti slovenského ľudu rozrazí a rozplaskne tak, ako vlny morské na žulových skalách.

Či tak, či tak padne kostka, predsa naposledy len my farári vyhoríme. Mali sme sa nepodvoliť tie príhlasy z kazateľnic čítať, riekol Cristiany.

Keď to usúdil Hospodin, vzdychol si Hladoň, aby sme znášali svoj kríž, nuž ho ponese: i vypijeme horký kalich až na samé dno. Staň sa vóla Božia!

Až na veky amen! vzdychli si všetci.

Jaknáhle Nagy dorazil na Lupču, pospiechal hneď ku palatínovi. I oznámil mu, že pani palatinka je už skoro celkom uzdravená, len že máva ešte kedytedy nepokojné sny.

I to časom pomine, keď zabudne na tú nešťastnú príhodu. Nuž a teraz mi hovorte, jako stoja veci v Gemeri? hovoril k Nagyovi Vešelin.

Čo sa zemanstva týka, môžem ujstovať vašu veľkomožnosť, že sa veľmi dobre drží. Každý zeman hotový je do boja, každý má i svojich ozbrojencov pohotove. No vyznať musím, že slovenský ľud v hornom Gemeri vonkoncom je lahostajný, tak že sa obávam, že nám bude na veľkej prekážke.

Asnaď naši a stoliční úradníci, najme ale farári nepoučovali náležite ten tvrdohlavý ľud?

Čo sa farárov týka, ti čítati príhlasy z kazateľnic. Jich samých som ale nenašiel za vec našu oduševnených; ba skôr sú ešte proti nám nepriateľskí, a zášťou plní. Čo sa týka ľudu, ten sme ztracili! Na vlastné uši som počul, ako repce na zemanov a na farárov, že ho vraj zavádzajú a k nevernosti, k zrade oproti cisárovi, ktorý jim vraj dobre chce, nahovorí a zviest chcejú; že si oni vraj od srdca hnusia priateľstvo a spolky s neveriacimi pohanmi, od ktorých vraj posial tolké súzenia, drancovania, násilia a vraždy znášať museli!

Čo to slyším? tázal sa s podivením Vešelin. To by bolo zlé znamenie pre nás! Lebo ačpráve je zemanstvo kvet národa a i prirodzeným vodcom ľudu; predsa keď ľud nebude mať dôveru ku týmto svojim prirodzeným vodcom a nebude držať pevne s nimi, abo práve v rozhodnej dobe postaví sa proti nim, — neodoláme návalu našich protivníkov. My teraz, ako som to od počiatku hovoril, jedine na našich vonkajších spojencov opierať sa musíme, áno, len s cudzou pomocou zvíťazíme.

Ja myslím, riekol Nagy, že haveď ľudu pripojí sa obyčajne ku tej stránke, ktorá väčšiu moc vyvinie. Keď slovenský ľud uvidí, že my máme mocných spojencov, pripojí sa ku nám. Len keby sme boli osamotení, to by ovšem bolo pre nás povážlivé polozenie!

Pravda, pravda! kýval palatín hlavou, v samom ľudu je veľiká, ba nesmierna sila. No šťastie je pre nás zemanov, že je ten ľud svojej sily nepovedomý a že nese svoje jarmo tak trezplive, jako veličizný slon. Tomuto nastavajú na chrbáte domy i väže, do ktorých si ešte i pol tueta ozbrojencov posadá. Slon vláči takýto zámok i s posádkou na svojom chrbáte; i znáša pokorne ešte i bitku a čokoľvek. Ale keby si bol povedomý svojej ohromnej sily a znal by ju i v pravý čas upotrebiť: zhodil by všetok ten Babilon zo svojho chrbáta dolu i rozšliapnul by ho so všetkým nákladom. I slovenský ľud ten by to isté s nami učmil, keby bol povedomý svojej sily i hmotnej i duševnej!

Jako to surová hmotná sila už i učnila, podporoval jeho mienku Nagy. No pri nás zemanoch — díky Bohu — je sila duševnia vyvinutejšia, než u ľudu tohto. My

sme síce sami toho príčinou, no ale ved' my i tak sami za ľud i myslievame!

Dal by Boh, vzdychol Vešelin, aby sa nám práve teraz dal povolne viesť čo svojim prirodzeným vodcom! Ved' my bojujeme za práva a svobodu vlasti a tak i za dobro tohto ľudu, ktorý by mal uznať, že „extra

Hungariam non est vita!“ — Ja ešte i teraz netratím nádej. I vyberem sa hneď zajtrajšieho dňa do Gemera a pokúsím sa, abych celý národ prebudil z jeho netečnosti. No oddýchnite si i vy už raz od trampôt toľkého obetovavého namáhania a cesty.

I prepustil Nagya.

Usadenie kniežata v Korutansku.

Dokiaľ nemectvo nepritlačilo slovenstvo v Korutansku ku zdi, panovala tamže mienka, že žiadny knieža neni oprávneným udelovať pozemky a vysluhovať súdobnú spravodlivosť do tých čias, pokym nebol drevným obradom usadený na kniežatský stolec. Obrad tento i vtedy, keď Nemeц usádzaný bol na kniežatský stolec, vykonávaný bol po slovensky.

Prejímame korutanského kniežatstva dialo sa tak, že knieža prijal kniežatstvo z rúk roľníka, jako by tento ustanovoval vládu v Korutansku.

Dialo sa to i dňa 2. júla r. 1335 na celoveckom poli asi na jednu mílu od Celovca a síce takto:

V určený deň posadil sa onen roľník na kniežatský stolec, gulatý to a plochý mramorový kameň. Pred neho dostavil sa knieža, oblečený jako sedliak, majúc v ruke pastiersku palicu. Hrábä gorický, medzi dvoma zástavama, šiel pred kniežatom k spomenutému kameňu; potom išlo rytierstvo pod veľkou zemskou zástavou. Okrem toho priviedli ta i krásne ozdobeného bujaka a kona.

Jaknáhle onen sedliak zočil knieža, opýtal sa: „Kto že je ten, ktorý tak hrdým krokom kráča?“

„Knieža zeme!“ odvetili kolostojací.

„Či je on spravodlivý sudca a leží mu blaho vlasti na srdci? Či je svobodníckeho rodu, hoden úcty, vyznavač, rozširovatel a obranitel krestanskej viery, obhajitel vdov a sirôt?“ zpytal sa opäť sedliak.

„Je a takým chce i večne ostať!“ odvetili prítomní.

„Nuž a pod jakými výminkami mám jemu prepustiť miesto toto?“ opýtal sa ďalej sedliak.

„Dostaneš 60 denárov, tohoto býka a koňa, ďalej šaty, ktorými odiaty je knieža, a konečne dom tvoj osvobodený bude od všetkých poplatkov!“ odvetil hrábä z Gorice.

Na to vstal sedliak, dal útlý poličok kniežatu, napomenúc ho, aby spravodlivo panoval, a popustil mu kameň.

Knieža sediac na kameni vytasil meč a zamáchal ním v povetrí, na znamenie, že brániť bude zem proti nepriateľom. Potom prisahal, že bude spravodlivo panovať a udržať drevne svobody, práva a obyčaje. Konečne napil sa vody zo sedliackeho klobúka, na znamenie, že ctí a miluje striezlivosť.

Po tomto národnom obrade tiahli do na blízku stojacieho chrámu na celovskom poli, kde prelát požehnal knieža.*)

Či tento staroslovenský obrad usadzovania panujúceho kniežata nebol i obradom našich otcov na Slovensku? Ved' pri korunovaní našich uhorských kráľov nielen prisahá kráľ na udržanie svobôd, práv a obyčají; nielen mácha mečom holým, no i korunovací pahrbok neni nič inšieho, leda onen kniežacký stolec.**)

Hľa, jako dejopisci uhorskí zabudli i na slovenský pôvod obradov pri korunovaní kráľa uhorského!!

Sasinek.

*) Sporschil: Gesch. der österr. Monarchie. Leipzig, 1843. II. 301.

**) Volente comitatu quodam Symigiensi paterna me sede repellere. Dipl. abb. s. Martini Pann. an. 1001.

V posledňom boji.

Dieťa moje, dieťa drahé,
Čo to tiahnu sem za mraky?
Hľa čierny tlum*) divných ľudí!
Upri že ta svoje zraky! —
Nič nevidím, matko drahá,
Všade všetko pri pokoji;
To len myseľ tvoja v búri,
To len srdce tvoje v boji.

Dievka moja, dievka drahá,
Čo za trúchle hlasov toky,
Čo za smutné znejú zvuky,
Jaký žiaľ to v nich hlboký? —
Nič neslyším, matko drahá,
Všade všetko pri pokoji,
Iba vetrík von čo skučí —
To len duša tvoja v boji.

Dievka moja, dieťa moje,
Poslyš že tie dumné tóny!
Oj nikdá tak utešene
Nehraly nám zvučné zvony! —
Mati moja, mati drahá!
Ticho zvony, ticho svety, —
Ale duša tvoja v blahu
Ta do výšky nebies letí! —

Ján Alex. Fábry.

Obrázok z arktického**) mora.

Qui nescit orare, pergat ad mare!
Lat. príslovie.

Hrózyplná je noc na nebotyčných Tatrách, keď po sparných dňoch husté mračná nad ich temenom zavisnúce mlunným svojim bleskom do neba čnejúce žulové bralá magične ožiarujú, keď jedla za jedlou z ohromného balvánu, kde od stá rokov všetkým víchrom vzdorovala, mlunnou strelou roztrieskaná s ohromujúcim rachotom do bezednej priepasti letí — keď hukot a tresk hromu obrovským Kriváňom, večným to pomníkom života slovenského, tak zatrasia, že ho tak rečeno ztroskotáť — a prival za privalom, staby sa bol oblak roztrhol, krásne ľudnaté slovenské údolia zaliat, zatopiť — — hrozí. Človek cíti tu, že je slabý, nepatrný tvor; cíti, že je biedny, zemský červík. I korí sa, hlboko do prachu korí sa pred nesmiernou silou a mocou Božej prírody.

Ale, čo je hrôza takejto noci oproti tej, keď živly tejto Božej prírody na široko-ďalekom okeane obyčajné hranice svoje prestúpä a svojim besom zúrac moc a hrôzu svoju v strašnej ich podobe vyvinú a objavia?! — Kto toto zo smrteľníkov zakúsil, ten veru iste potvrdí pravdivosť toho známeho latinského príslovia: „Kto sa modlíť nevie, nech ide na more!“

Známo snád bude mnohým, že bremská spoločnosť opäť roku 1869. s dvoma loďmi „Germania“ a „Hanza“ rečenými, plavbu podujala do severného ľadového mora. No i to bude snád z časopisov známo, že poslednejšia loď „Hanza“, ktorá paroloď „Germaniu“ v istej dialke s potravou a značnou zásobou kameňného uhlia sprevádzala, v ľadovom mori ztroskotaná bola. Nemienim široko-ďaleko

*) tlum = hŕba, kopa (črieda, der *Gaufen*) n. pr. spráť (sohnat) do jedného tľumu. Počul som slovo to na horňom Spýši.

**) Arktický (αρκτικός = medvedí) znamená tolko jako severní. More tu spomínané je teda more, ktoré sa rozlieva okolo severnej točny (pólu) čili sev. ľadové more. Red.

opisovať hrôzu búrky morskej, nie okolnosti ztroskotania lode, bo veď to človek temer ani opísať nemôže; no obmedzím sa len na náčrtky tých výjavov, ktorých svedkom bolo mužstvo „Hanzy“ od zahynutia lode až po svoje vysvobodenie.

Doba zahynutia „Hanzy“ končí prvý dej arktickej tej plavby, ktorá od 15. júna po 19. október r. 1869, teda za 127 dní trvala. Dňa 20. októbra r. 1869 nachádzali sa ti štrnásť mužia, ktorí posádku lode tvorili, bez všetkej pomoci na čiročistej nesmiernej ladovej pustatine. Len nektoré veci mohli si zachrániť.

Potravy mali dosť. I nezúfali!

Úfali pevne, že lad, na ktorom sa nachádzali, na juh sa bude plaviť a že jich asi po trištvrťach roku do krajov zanese, kde bude vysvobodenie možné.

Ladová táto plavba, ktorá sa diala na východnom brehu Grönlandu, je zjavom, o ktorom ešte i pozdnie časy rozprávať budú.

Keď by človek chcel opisovať dôkladne a podrobne túto nebezpečenstva a hrôzyplnú dobu, ktorá 237 dní trvala, musel by dokonale spracovať tie denníky, ktoré bremskému výboru podané boli.

Dňa 20. októbra oddychovali si nešťastní námorníci po náramnej práci v domčeku, ktorý si ešte koncom septembra z kamenného uhlia tým cieľom vybudovali, aby si v ňom potravu ukryli. Domok nachádzal sa na ohromnom ladovom poli, ktoré asi sedem míľ v objeme malo. Obydlie toto, v ktorom sa za 87 nocí pri svetle kamenno-olejovom zdržovať mali, nebolo pomerne malé; lebo bolo 20 stóp dlhé, 14 stóp široké a do 6 stóp vysoké. Krov bol z dosák. Potravu a háby zachránili si nadôstač. Za kúrivo slúžily jim sťažne a brvná zo ztroskotanej lode, ktoré uloviť mohli. No, zahynuly jim všetky prírodozkumatelské nástroje, zbierky zverov, hmyzu, nákresov, svetlopisných obrazov atď. A veď čože jim tieto boli i osožné, keď sa i tak len o zachránenie jich životov jednalo?

Život svoj v tom domku trávili tak, ako na lodi.

Všetky práce si rozdelili.

Pri domku viala čierno-bielo-červená zástava. Zima neprestupovala priemerne 22. stupen R.; no nekedy padla temperatura na

25 stupňov zimy; najväčšia bola 26 stupňová. Brehy morske daly sa temer voždy pri čistom povetrí zpozorovať.

Polárni medvedí a biele líšky navštívili nekdy našich pustovníkov. Boh zná, z kade sa k nim dostaly. Možno, že z pevniny už plavajúc už z ladového balvánu na balván preskakujúc zablúdily k nim. Možno i to, žeby touto cestou i nešťastní plavci boli došli na pevninu; ale jak člňky tak potravu boli by museli opustiť.

Plavba k juhu trvala bezprestajne.

Koncom decembra nachádzali sa pod 68 stupňom severnej šírky. Skoro tri stupne nižej, jako sa loď ztroskotala, slávil vianočné sviatky.

Vianoce tieto opisuje jeden denník takto: Na vianoce mali sme dážd. Kým sme sa nektorí popoludní sem tam prechádzali, pristrojovali kormidelníci vianočný stromček. Na štiap poprivázovali na spôsob jedlových halúz prúty z metál. Svetielka porobili z vozkovice, čo som im ja dal. Stromček okrášľovali reťaze z papieru a velijaké malé pečivo. Kapitánovi zavďačili sa naši chlapi dvoma tarisnama, ktoré sami zhotovili. I otvorili sme kovové škrinky professorom Hochstätterom a ríšskym geologickým ústavom nám darované. A nasmiali sme sa dosť, keď sme jich obsah uzreli. Zatým pili sme pohárik portového vína; i siahli po časopisoch, ktoré sa v škrinkách nachádzaly. Dary Hochstätterom nám dané rozdelili sme si kostkou. V tichom zasvätení uplynuly sviatky. Jaké myšlienky preletovaly nám dušou — a u všetkých nás boli, myslím, tie samé — nebudem pripomínať. Jestli vianoce tieto boli asnaď poslednie pre nás, boli predsa dosť krásne. I jak je nám šťastlivý návrat prisúdený, budú najbližšie vianoce inakšou slavnosťou zasvätené!

Nový rok 1870 pozdravil veľmi neprívetive našich nešťastných plavcov. Januar pri-niesol sebou najväčšie nebezpečenstvá. Dňa druhého januara nachádzali sa pod 67° 47' polnočnej šírky a pod 34° 1' západnej dlžky. I oetli sa naraz nedaleko brehu v jednej zátokke, ktorú „strašnou zátokou“ nazvali.

O tomto dni rozpráva nám denník: Silný náhly hrnot a prašťanie nášeho ladového balvánu zohnal nás z loží. Ani sme len

netušili, čo tento šramot znamená. Vonku zúrila neprestajná búrka. Keby bolo jasno bývalo, boli by sme väčší strach mali. Ačkoľvek bol náš vchod celkom sňahom zaviaty, áno i celý domec vyše stopy pod ladom pochovaný, bežali sme všetci von. No nebolo možné ani na desať krokov pred sebou nečo vidieť. Nebolo žiadon iný zvuk počuť, mimo zúrenia búrky. I lahnúc si v chodbe na lad, položili sme naň ucho, a počuli sme šramot, jaký vydáva zo seba lad, keď sa veľmi tlačí a o skaly silno tre. I nebolo žiadnej pochybnosti, že sa vo veľkom nebezpečenstve nachádzame. Oblečení, jako sme boli, lahli sme si o druhej hodine v noci na svoje lože; i túžobne očakávali sme rannie slnko. Búrka bola voždy väčšia a väčšia. Okolo desiatej raňajšej išli nektorí z nás, keď vector trochu zatíchol a chumelica tak veľmi do očí nešibala, brodiac hlbokými sňahovými závejami k tomu miestu, pri ktorom „Hanza“ ležala. Keď sme oddialení boli asi na dvesto krokov od domku, uzreli sme k našemu najväčšiemu užasnutiu, jako hranica nášeho ladového pola blízko pred nami nakopeným ladom označená bola. Tmavé predmety, ktoré sa kde tu v hustej chumelici zpozorovať daly, byly ladové ztroskotaniny nášeho ohromného ladového balvánu. Tento bol na nesčíslné kusy polámaný, z ktorých ten, na ktorom sme sa nachádzali, pravda že bol najväčší, no i pri najbližšom pohnutí roztrieškať sa mohol. Naplnili sme svoje kapsy pokrmom, aby sme pri rýchlom úteku aspoň na krátky čas ešte žiť mohli. No pri takomto nečase zabredne človek pri každom kroku až po pás do sňahu a pospiecha asnaď i najväčšiemu nešťastiu v ústrety.

Po tomto dni opakovaly sa často podobné vyjavy.

Najhoršia noc bola z 11. na 12. január. Obávali sa veľmi, že člňky odtrhnuté budú od nich. Posádka rozdelila sa na dva tábory. I rozlúčili sa. Stojiac pri svojich člňkoch, prichystaní boli k odchodu. Najväčší člňok bol opustený.

Zima bola ohromná. V chumelici pokryla tváre nešťastných plavcov ladová kôra. Keď chceli jesť, museli lad z tvári nožom odlupovať. Sňah predrel sa jim cez všetky háby. Mnohým zamrzly jednotlivé údy a čiastky

tela. I denníky nemohli za dlhý čas viesť, lebo ruky jim byly zamrznuté.

Dňa 14. januara bola „ladová loď“ jejich tak porúčaná, že museli domok opustiť. Celých päť dní ztrávili na člňkoch, ktoré byly na šťastie palubami opatrené. Dňa 19. januara zhotovili si nový domok a to z rumov prvšieho. Sňah slúžil im za maltu. Obydlie to bolo už len 14' dlhé a 8' široké. Len šesť osôb mohlo v ňom spať, ostatní usporiadali svoje noclahy v člňkoch. Takto ztrávili naši plavci 108 dní až do siedmeho mája. Veličinný ladový balván stal sa obyčajnou krochou. Keď sa vysvobodili, mala v objeme už len asi dvesto krokov.

Toto bolo práve jich šťastie!

Ladová táto jich loď preklzala sa pomedzi velikánske ladové vrchy, jako by ju bola neviditeľná ruka riadila. Častokrát bol jej beh náramnými zataraseninami hatený; no čo chvíľa mala svobodnú plavbu.

Mnohé divadlo zjavilo sa jich zrakom. Tak i 19. marca.

Bol to imponantný pohľad! — najzaní-mavejšie divadlo celej plavby.

Jako už spomenuto, objavily sa jim i teraz veličinné ladové vrchy, ktoré v tom smere, jako sa plavili, ležaly. Okolo poludnia hnali sa práve popri jednom z tých kolosov. Keď boli v jeho bezprostrednej blízkosti, zastavil beh ostatnieho ladu, no i jejich krochy. Lad natiskol sa k nemu; i nakopil sa vysoko. Ladový velikán mohol byť asi sto stôp nad hladinou morskou vysoký, tritisíc stôp dlhý a osemsto stôp široký. Jeho boky vyzdvihovaly sa strmo, ba kolmo z vody. No byly i miesta, kde bolo možné i vystúpenie nahor. Podivným plavcom prešla k tomu chuť! Neprestajné buchotanie a hrmenie v lade hrozilo jim nešťastím. Keď sa nektorý balván roztrhol, zapríčinil taký šramot, jako by bol celý broj strelcov vypálil. I zúrilo i hrmelo to potom tajnostne v jeho útrobach, jako čoby dáki morskí bájoční duchovia čudá svoje tam boli prevádzali. Najväčšie ladové bralo toho velikána sa rozčeslo, a tmavé jaskyne otváraly svoje hrtany. Okolo piatej hodiny pohla sa predsa ďalej ladová hmota. Slniečko ju krásne ožiarovalo.

Dňa siedmeho mája opustili neunavení námorníci ladovú svoju loď, ktorá jich za

dvesto dní nosila. Bolo to pod 61° 12' polnočnej šírky a asi pod 42° západnej dĺžky. Južná strana Grönlandu so svojou, ľadovým krochlám nešťastie prinášajúcou páchou (Dünung), pobrežie Farevell, v ktorého blízkosti ustavičná búra zúreva, nemusely už byť ďaleko.

Pri brehu objavovala sa jim samá voda.

Tri člny, ktoré voždy boli pripravené, ležaly po štyrhodinovom namáhaní vo vode. Mužstvo rozdelilo sa do nich. Kapitán Hege-
mann riadil jeden, ostatnie dva ale kormidlári Hildebrand a Bade.

Hurrah! — zavznelo vo tri vrhy — i plavili sa.

Ale len cez dva dni trvala plavba.

Asi na dve morské míle priblížili sa k brehu. Ďalšiu plavbu zastavil ľad. I uzavreli, že pretiahnu člny cez ľad a že zase začas na ňom bývať budú. Práca táto trvala od desiatego mája po štvrtý jún. A namáhanie toto oslabilo veľmi mužstvo. Sotva na päťsto krokov mohli v jednom dni člnok potiahnuť.

Nad silicou hriali si pokrmy.

Blesk snečný, ktorý sa od krystalov snehových odrážal, oslepoval ich zrak. Miesto

okuliarov použili sklá z astronomických nástrojov, aby svobodne dívať sa mohli.

Dňa štvrtého júna dosiahli suchú zem, pustý to skalnatý ostrov Iduitlik, ktorý pod 61° polnočnej šírky leží.

Na ľade slávil ešte Turíce.

Od šiesteho do trinásteho júna plavili sa naši arktickí plavci vo troch člkoch popri brehu, z ktorého nad nimi strmé bralá visely. Vzdor mnohým prekážkam, vzdor búrke darila sa plavba.

Trinásteho júna otvorila sa pred ich zrakom široká zátoka. I zjavily sa zelené nivy a na nich — červené domy.

Na skalách stáli ľudia. I s podivením prizerali sa na bájočnú plavbu troch člkov.

Jedon kajak bežal, pridŕžajúc sa brehu, popri nich.

To je naša zástava! — znelo to z brehu ponad vody k nešťastným plavcom.

Vysvobodenie bolo tu!

Missionari Starik a Gerike zaujali sa našich smelých plavcov. I nakrmili, občerstvili a opatrovali jich až do šestnásteho júna.

Medzi kraje tieto obývajúcimi Eskimákami rozniesla sa jako blesk povest o tejto neslýchanej plavbe. I pribehli hŕnce ku smelým cudzincom, vitali jich a obcovali s nimi.

A. Sytniansky.

Olga! volám . . .

Olga! volám v šírej cudzej diali,
Olga! ty meno túh sladkobolané;
Srdce moje biedi v horkom žiali,
Biedi, vzdychá — no darmo, po úlave.

Znám vás, oj znám, vy kraje tatránske,
Obraz verný ste vy svätoveleby;
Tu snil — presnil som sny velikánske
Lásky, slávy, svet bez okov netreby.

Časy krásne, chvíle roztomilé —
Haj vieš, Olga, keď nám slastou dýchal svet;
Spevy keď nám každý sad pel nylé,
V sladkom poji keď nám zastal duši let? . .

Raj mi zakopal — tu v cudzej diali
Pusto odoznieva každá hodina;
Mysel moja sledi v horkom žiali
Za tebou len — milá drahá dievčina.

Inrich Korauš.

V cudzine mi . . .

V cudzine mi nekopte hrob,
Tu ležať ja neidem;
Kde už život je studený
Tam hrob ziabna ladoveň.

V Tatrách milo vzchodí sluko,
Čudesný tam žije svet;
To vlasť moja, tam brať moja,
Tam diev šumných šumný kvet.

V tú posvätnú zem ma zložte;
Hrady jej ma budú hriať;
Tu ma nik, tam, čo nie iný,
Oplače ma dobrá mať.

Imrich Korauš.

Živena.

Vzdelanie žien.

Pomimo druhých reforiem, ktoré čakajú v spoločensve na svoje riešenie, je i reforma postavenia ženského pohlavia. V obyčajných verejných i súkromných rozmluvách sa toto slovom emancipácia pomenúva.

O emancipácii ženského pohlavia pohovorilo i popísalo sa už veľmi mnoho, ale keď kde, tak zajiste tuná platí to známe príslovie, že kolko hláv tolko rozumov. Otázka je nad mieru dôležitá, tak dôležitá ako málo ktorá zo sociálnych otázok. A mnohí páchajú práve tým najväčšiu vinu, že zúmyslne zaznávajú jej pravý význam, alebo jej ani nerozumejú berú ju v svojich úvahách len tak na ľahko hore, alebo si urobia konečne lichý žart. Druhí sase horlia priveľmi, ale práve týmto svojim horlením prichádzajú do takých krajností, že otázku túto vždy viac a viac zamotávajú a jej riešenie obtážujú.

Mnoho pekných i praktických náhľadov vysloveno už na poli tomto. Obozretnosťou, chladnokrevnosťou a zdravým rozsudkom vyniká tu menovite strana berlínska; a ja sám osvojujem si mnohé náhlady zvlášte panej Miny Pinoff, ktoré v početných svojich spisoch vyslovila.

Avšak uvažujúc každú socialnu i kulturnu otázku zo stanoviska národného, obmedzujem sa pre verejnosť i v tomto ohlade len na to, čo pri terajších našich pomeroch

pre slovenské ženské pohlavie za prospešné a praktické uznávam.

Emancipácia ženského pohlavia nemôže mať u nás nateraz iného významu, ako význam vzdelanostný. Keď hovoríme, že sa postavenie ženského pohlavia slovenského v spoločensve musí reformovať, že sa naše Slovenky musia emancipovať, hovoríme s tým len tolko, že si žiadame, aby sa jim poskytla dobrá príležitosť k vyvinutiu svojich vlôh, ku primeranému, času i okolnostiam zodpovedajúcemu vzdelaniu sa. Toto je tuším stanovisko mierne, ale dľa môjho náhľadu pre naše Slovenky i jedine pravé.

Nepriatelia emancipácie ženského pohlavia plní sú zdvorilosti oproti krásnej pleti a hovoria, že ženy sú kvetiny človečenstva a len k tomu tu, aby osladžovali trpké okamihy pohlaviu mužskému. Stanovisko takéto ospravedlniť nemožno, lebo neverím, žeby sa našiel i len jeden pravý priateľ pokroku, ktorý by zapieral, žeby žena nemala práva, alebo nemohla vlohy svoje vyvíňovať a nakoľko možno silami svojimi k osvete človečenstva prispievať.

Druhí zase domnievajú sá, že žena nemá žiadnych iných povinností, jako povinnosti matky, ktoré doposiaľ plnila, a s tým myslia už všetkým požiadavkam zadosť urobiť. Stanovisko toto je takže nepravé. Dajme tomu, že žena má sa starať len o výchovu svojich

dietok pre národ, štát a človečenstvo, predsa uznať musíme, že i národ, i štát i človečenstvo ďaleko sú ešte za tým, čo majú a musia poskytnúť ženskému pohlaviu, ak ho chcú spôsobným urobiť k zdarnej výchove dietok. To snad nikto nebude tvrdiť, žeby pod tou výchovou len zovňajšia starosť, len starosť o telesné zkvetanie dietok rozumená byť mala. Ak ale matka jako vychovateľka má obracať svoju pozornosť i na duševný rozvoj svojich dietok, musí byť sama k tomu uspôsobená, musí byť sama dostatočne vzdelaná. Jedným slovom: vzdelanosť žien nesmie sa pri takýchto okolnostach obmedzovať na tie úzke hranice, v ktorých ju vidíme dnes.

A obzrime že sa už, čo sa robí, aby sa tomuto zlému odpomohlo? Bohužiaľ nič. Výchová, ktorá poskytuje sa mladým dievčatom, je tak malicherná, tak nedostatočná, že pri každom kroku spatrujeme jej smutné následky. Naše dievčatá nevychovávaly sa posiaľ pre život, pre dom, ale len preto, aby sa skvely. Cudzie reči, hudba, táto ovšem len natolko, aby si dievča svojim časom dlhé chvíle krátiť vedelo, sú obyčajnými predmetami v terajších dievčenských školách. O praktických, pre život potrebných veciach, ani chýru.

A takto „vzdelaná“ dostane sa „pod čepiec.“ A potom žiada sa dobrá výchova dietok!

Alebo by vari chcel dakto upreť ženám schopnosť na poli vedy dačo významnejšieho vyvíeť? To sotvy, lebo pri tom všetkom, že zatarasené boly všetky cesty, po ktorých by mohla žena prísť k pravému poznaniu sebä a k vzdelaniu sa, vidíme každodenne a jasne, že nejedna svojim vlastným pričinením na poli vedy ďaleko dovedla. Tak menovite v Amerike a v Nemecku.

Na neschopnosť žien sa teda nikto nemôže odvolávať. Že nedokázaly ešte posiaľ toľko, jako by boly mohly, tomu nie sú ony vina, ale tí ktorí zatvárajú jim brány osvety. Otvorme jim školy, zakladajme jim primerané ústavy a môžeme byť presvedčení, že ovocie našich krokov zahaňbí našu predpojatosť.

Tak súdim i o našom slovenskom ženskom pohlaví. Ba čo viac, zkumanie chovania sa našej krásnej pleti, dosavadne pojedinné výjavy a veľké duševné vlohy, ktorými obdarené sú naše Slovenky, všetko to upevňuje ma v tom presvedčení, že jako učenci slovenskí, pomerne k počtu a okolnostam ďaleko predstihajú iných, tak i naše slovenské ženy a panny dokázaly by v prajných pre ne okolnostach to, čo iné nedokážu.

Preto ctené matky a sestry v národe! evičte a vzdelávajte sa, nakoľko vám to vaše pomery dovolujú a podporujte našu „Živenu“, ktorá má sa zase starať o vzdelanie mladšieho pokolenia vášho. Na zdar!*)

A. Pietor.

Modré oči.

Rozmýšľal som dlho
Čo toho príčina,
Že sa mi tak páči
Tá očí modrina.

Myslím, veď i čierne
I sivé sú pekné —
Opýtam sa milej
Čo tá k tomu rekne.

Ale tá nevraví
Len hľadá milostne;
„Vernosť“ z modrých očí
Žiari jej lúbstne.

P. Kočkovský.

*) Veľmi dobre pojednáva článok tento o vzdelávaní sa žien, ale to ešte není emancipácia žien, ktorú p. dopisovateľ na začiatku spomína. Istotne svrchovaný čas je, aby sa Slovenky prísne pričytily k pravému vzdelávaniu sa, a tu i z našej strany čím najvрейšie odporúčame „Živenu“, ktorej hlavným účelom je opravdovú vzdelanosť medzi Slovenkami, a tak i v národe rozširovať. Žiaducno by bolo, aby „Živena“ už s budúim rokom otvorila dievčenský ústav!

Red.

Literárne, umelecké a vzdelanostné zprávy.

„**N. Noviny**“ oznamujú v t. r. 100 č. že p. Pavol Orszagh právnik, a p. Kalman Banšell, III. r. teolog v Prešove obmýšľajú vydávať zábavník „**Napred**“, mládeži venovaný. My sa tešíme, že mládež naša je vyšších vzletov schopná, i že má podľa oznamu samého vychádzanie dielca hmotne už zabezpečené.

V knihtlačiarňi Peštianskej Minervy vyšiel spisok pod názvom „**Vojna Francúzov s Nemcami**, roku páne 1870 od **Fraňa Slámy**.“ Spisok tento zo 39 švabachom tlačených stránok záležajúci porúčame obzvláste ľudu, ktorý sa tiež o záležitosti i krajinské i svetové zaujíma, avšak i málo času, i málo prostriedkov má, aby každodenne Noviny čítať mohol.

Románu „**Morie Beňovský**“, v slovenčine od p. Mariny Bobulovej vyšiel sošit siedmy.

Úkoly k stilistickým prekladám z jazyka českého na jazyk latinský dle Süpfla spracoval Ondřej Franta, professor na c. k. gymnasiu v Králové Hradci. Díl I. pro I. třídu vyššího gymnasia. Kneħkupectví Kober 1871. Professor Franta je známý u nás Slovákov z jeho i slovanského i učiteľského pôsobenia na gymnasiu B.-Bystrickom, on je spolu i náš.

Dielo jeho čím najvрейšie odporúčame našim slov. gymnasiám.

Pán **Jozef Dürich**, spisovateľ v Kláštore u Mnich. Hradišta (Kloster bei Mün-

chengrätz) usporaduje sbierku nových pôvodných, posiaľ netlačených deklamácií vážneho a žartovného obsahu pre mužských a ženskú, tak i zaujímavé besedné prednášky, výstupy zo života atď. Ktoby i na Slovensku ku sbierke tejto ešte dačím prispieť chce, prosí sa aby rukopisy svoje do konca januara 1871. pod výtudanou adresou pánu spisovateľovi odoslať ráčil. Za podarené práce do „Sbierky deklamácií“ zaslané dáva sa slušný honorár.

U **Kobera** v Prahe vyšly nasledujúce ministerstvom v najnovšej dobe schválené školské knihy:

Prof. **Kováře** Všeobecný dějepis pro vyšší realky. Díl I. a II.

Prof. **Lepaře** Všeobecný dějepis pro vyšší gymn. Díl I. a II.

Prof. **Madiery** „Deutsches Lesebuch für die unteren Klassen an Obergymn. u. Oberrealschulen.“ Díl I. (Nyní jsou tedy už čtyry díly Madiarových Čítanek něm. schválených, díl V. (poslední) právě jest vydán tiskem.)

Schoedlera — řed. **Jahna** Chemie čili lučba pro nižší třídy středních škol. 2. vydání.

Prof. **Šandy** Merictví pro vyšší třídy středních škol a k vlastnímu studiu. Díl I. a II.

Prof. **Kunze** „Česká mluvnice“ a „Nauka o větách,“ pak prof. **Lepaře** „Popis mocnářství rak.-uherského přešly v majetek kneħkupectví Koberova v Praze a tisknou se v novém vydání.

Listáreň redakcie.

P. M. Š. v R. Čudujeme sa, že Vám zo Žilinskej pošty prvých 8 čísel Orla dodané nebolo. My sme jich poslali, a posielame jich na Vašu žiadosť znovu. Hľáste sa len na Žilinskej pošte, keby ani tieto nedošly. Z prvého čísla sa tu bez toho nachodí už len ešte málo exemplárov. — **P. P. K. v K.** Предплаток сме достали; о Ваше сподручничкованіи просиме. — **P. S. Z. v D—L.** Predplatok 5 zl. 50 kr. sme dostali a Vám číslo 7., 8., 9. znovu odoslali poštou „Kékkö.“ — **P. M. S. v H—R.** Doplatok 50 kr. sme od redakcie N. N. obdržali.

P. J. O. k. k. v T. 32—115. Vyplatené všetko.

P. M. J. v P. O Vašej prvej reklamacii hárkou 28 Orla nič neznáme, teraz Vám posielame celé 7. číslo; prosíme ale pri tom ako Vás, tak i iných p. odberateľov časopisu nášho, aby si neztážovali pri reklamaciiach práve k cieľu tomuto určené červené karotky na poštach požadovať, ináčej stojí každá reklamacia redakciu 10 kr., kdežto odoslanie celého čísla len 1 kr. vyňaša. Tie červené listky sa bez toho na pošte za darmo vydávajú.

Predpláca sa u redakcie v Turč. Sv. Martine :
celoročne 5 zl. 50 kr., polročne 2 zl. 80 kr., štvrtročne 1 zl. 50 kr. — Pre žiakov celoročne 4 zl. — Vychádza ročne vo 12 sošitoch 4—5 hárkov silných každého mesiaca na velikej štvorke.

Nakladateľ Ján Kalinčák. — Knihtlačiarско-účastinársky spolok v T. Sv. Martine.